

3. Szerződésátruházás

3.1. Alapvetés

A rendszerváltás után megszületett modern polgári törvénykönyvek kifejezetten szabályozzák a szerződésátruházást (így a cseh, a magyar, a román kódexek). A klaszikus polgári törvénykönyvek (az osztrák) vagy a szovjet típusú diktatúra alatt megszületettek (lengyel, szlovák) azonban nem. Kivételt képez az 1978. évi szerbiai kötelmi törvény, amely a térségben elsőként vezette be a szerződésátruházást mint kifejezetten szabályozott intézményt. A szabályozás hiánya azonban nem jelenti, hogy a gyakorlatban, a szerződési szabadság elve alapján ne létezne szerződésátruházás.

A szerződés átruházása hagyományosan élénk viták tárgyát képezte. Az engedményezéshez viszonyítva nem egyszerűen a jog aktív alanyának cseréjére kerül sor esetében, hanem teljes szerződési póluson (pozícióban) történik alanycsere, vagyis egyidejűleg jogok és kötelezettségek halmaza száll át a szerződésből kilépő félről a szerződésbe belépő félre. Mivel a gyakorlat megkívánta, külön szabályozás hiányában is léteztek eszközök ilyen célok elérésére, amelyek alkalmazása gyakorta előfordult.

Dr. Dudás Attila PhD
rendkívüli egyetemi tanár, Újvidéki Egyetem

Dr. Bartosz Kucharski PhD
egyetemi tanár, Łódzi Egyetem

Dr. Suri Noémi PhD
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi adjunktus, Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Dr. Szinek Csütörtöki Hajnalka
vezető kutató, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

Prof. Dr. Veress Emőd DSc, habil.
főosztályvezető, Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet
egyetemi tanár, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem
egyetemi tanár, Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Dudás, A., Kucharski, B., Suri, N., Szinek Csütörtöki, H., Veress, E. (2023) 'Szerződésátruházás' in Veress, E. (szerk.) *A kötelmi jogok dinamikája. Engedményezés, faktoring, szerződésátruházás, jogátruházás és nováció egyes kelet-közép-európai jogrendszerekben*, 173–215. o. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet

https://doi.org/10.47079/2023.ve.kotelmi.9_3

A legegyszerűbb módszer a korábbi szerződés közös megegyezéssel történő megszüntetése mellett új szerződés megkötése. Ez azonban nem szerződésátruházás, míg a felek célja sok esetben a meglévő szerződés folytonosságának megőrzése mellett megvalósított alanycsere lenne. Ezért merült fel a gyakorlatban a szerződésátruházás iránti igény, és ez vezetett a szerződésátruházás szabályozásához egyes jogrendszerekben.

Terminológiai szempontból a néha előforduló, a szerződés engedményezése kifejezést problematikusnak minősítették, mert „*az engedményezés kizárólag követelések átruházására szolgál, az engedményezés alkalmatlan annak az ügyletnek a megjelölésére, amelynek eredményeként a szerződésben megváltozik valamely fél személye...*”⁸³⁴ Viszont a szerződésátruházás kifejezés sem tökéletes: „*átruházni kizárólag olyan dolgokat vagy egyéb vagyontárgyakat lehet, amelyek fölött az átruházó rendelkezési joggal bír*”.⁸³⁵ A szerződés pedig nem ilyen, nem vagyontárgy, amely esetében a forgalomképesség kérdése egyáltalán felmerülhetne. Ezért – jobb fogalom híján – használja a Ptk. a szerződésátruházás kifejezést. Valójában az engedményezést és a tartozásátvállalást összekapcsoló *sui generis* jogintézményről van szó. Ez ugyanakkor a magánautonómia megnyilvánulása: a szerződő felek a szerződés alanyait is kicserélhetik.

Álláspontunk szerint maga a szerződés nem kerül átruházásra, csak a belőle fakadó jogok és követelések halmaza száll át. A szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata. Furcsa is lenne egy jognyilatkozatot átruházni. Ezért az elnevezés valóban nem a legprecízebb. Nem a szerződést, hanem a szerződés által keletkeztetett jogviszonyban létező szerződési pólust alkotó jogok és kötelezettségek képezik az átruházás tárgyát.

3.2. Ausztria

A szerződésátruházás az osztrák jogban az engedményezés és a tartozásátvállalás jogi kombinációja. Szerződésátruházás során nem csak a hitelező vagy az adós (egyéni) jogai, illetve kötelezettségei szállnak át harmadik személyre, hanem a hitelező vagy az adós teljes jogi helyzete (jogállása) és szerződéses szerepe. Ez azt jelenti, hogy a jogviszonyban álló felek valamennyi jogát és kötelezettségét egységes jogi aktsussal átruházzák. A szerződésátruházás érvényességéhez valamennyi érintett félnek meg kell állapodnia. Ennek a megvalósítása többféleképpen mehet végbe:

- a) háromoldalú szerződés keretében;
- b) a jogviszonyból kilépő és az abba belépő személy közötti szerződéssel és a fennmaradó (korábbi) szerződő partner előzetes vagy utólagos hozzájárulásával.

⁸³⁴ Vékás és Gárdos, 2020, 1867. o. Például szerződés engedményezésként hivatkozott a jogintézményre a Szegedi Ítéletábrla (BDT2012. 2707), de a magyar Ptk. koncepciója is.

⁸³⁵ Vékás és Gárdos, 2020, 1867. o.

A gyakorlatban az alábbi esetekben merülhet fel e jogintézmény szükségessége: például bérelt ingatlan eladása esetén, amikor a (jövőbeli) vevő bérbeadóként bérleti szerződést köt; vagy adósságátütemezés esetén a hitelviszonyban részt vevő fél megváltozása során.⁸³⁶

Az osztrák Polgári törvénykönyv (ABGB) egyelőre nem ismeri (illetve nem nevesíti) a szerződésátvállalást külön jogügylettípusként, azonban a jogirodalomban több szerző is rámutat az intézmény osztrák jogba történő beillesztésének létjogosultságára.⁸³⁷ Ezt támasztja alá az a tény is, hogy az osztrák jogszabályok között már léteznek a törvény erejénél fogva beálló szerződésátruházás egyedi eseteinek tekinthető előírások. Ennek példaként a *munkajogban* a Munkaszerződésekre vonatkozó törvénymódosítás (*Arbeitsvertragsrechts-Anpassungsgesetz*, a továbbiakban: AVRAG)⁸³⁸ 3. §-a emelhető ki. Az AVRAG 3. § (1) bekezdése szerint vállalkozás átruházása esetén az átvevő a törvény erejénél fogva munkáltatóvá válik az átruházás időpontjában fennálló munkaszerződések szerinti valamennyi jog és kötelezettség erejéig. Az átvevő korlátlan felelősséggel tartozik az e munkaszerződések alapján még nem teljesített követelésekért vagy szerzett jogosultságokért.

3.3. Csehország

A Cseh Köztársaság jogrendszere 2014. január 1. óta szabályozza a szerződésátruházás jogintézményét.⁸³⁹ A különálló szabályozás a magánjog újrakodifikálásának köszönhető, amelyet mindenekelőtt az új Polgári törvénykönyv (a továbbiakban: Ptk.) elfogadása testesít meg, s amely kétségtelenül a posztszovjet jogfejlődés egyik

836 https://www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/kap14_o.xml?section-view=true;section=3 (letöltve: 2023. május 10.); Ertl, 2022, 1406. §.

837 Ertl, 2022, 1406. §; Böhm és mtsai., 2018.

838 *Arbeitsvertragsrechts-Anpassungsgesetz* (a továbbiakban: AVRAG), StF: BGBl. Nr. 459/1993 (NR: GP XVIII RV 1077 AB 1117 S. 126. BR: AB 4548 S. 572.) (CELEX-Nr.: 377Lo187, 389Lo391, 375Lo129).

839 Cseh Ptk. 1895–1900. §§. Mindemellett az új cseh Ptk. 1897. §-ának (2) bekezdése a 191/1950. sz. váltó- és csekk törvényre (*zákon č. 191/1950 Sb., zákon směnečný a šekový*) hivatkozik a valamelyik fél nevében kötött szerződés záradékolásának lehetőségére tekintetében, mivel a záradékolás adataira, a záradékolásra jogosult személyére és az abból eredő jogok igazolására a váltókra vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket kell alkalmazni. Meghatározzák azt is, hogy az a fél, aki elvesztette az okiratot, kitől követelheti azt. Ezért az e rendelkezésben előírt mértékben a váltó- és csekk törvény rendelkezéseit és a váltókra vonatkozó egyéb jogszabályokat kell alkalmazni. A szerződésátruházásra vonatkozó *explicit* rendelkezéseken, valamint a váltó- és csekk törvény és a váltókról szóló jogszabályok egyes rendelkezésein kívül természetesen a cseh Ptk. általános rendelkezései, köztük a kötelmekre vonatkozó általános rendelkezések is alkalmazandók. A cseh jogalkotó tehát semmiképpen sem vonható kérdőre annak kapcsán, hogy nem fogadta el az Európai Szerződési Jog Alapelveinek (*Principles of European Contract Law*) modelljét; mindemellett még az olasz szabályozáshoz való szoros kötődés sem tekinthető teljesen problémamentesnek, amely a szerződésátruházás nemzeti intézményének kifejezett alapját képezi. Ennek kapcsán lásd: Dvořák, 2014a, 124. o.

legnagyobb változásának tekinthető. A Ptk. hatálybalépéséig sem a korábbi Polgári törvénykönyv, sem a Kereskedelmi törvénykönyv nem tartalmazott a szerződésátruházásra vonatkozó rendelkezéseket.⁸⁴⁰ A szerződés szerinti jogokat és kötelezettségeket a követelések engedményezésének és a kötelezettségek átvállalásának kombinációjával ruházták át, ami a gyakorlatban szükségtelenül bonyolult volt.⁸⁴¹ Ez a jogintézmény azonban a korábbi jog uralma alatt sem került el a cseh polgári jog figyelmét,⁸⁴² bár csupán az új Ptk.-ban vált ilyen tartalommal szabályozottá. Megállapítható tehát, hogy viszonylag új jogintézményről van szó, amely csak néhány éve van jelen a gyakorlatban, és amelynek használata még nem teljesen épült be a köztudatba.

A korábbi nemzeti jogi szabályozás a kötelezettség tartalmának hagyományos meghatározásán alapult, amelyben olyan fogalmak domináltak, mint a követelés, a tartozás, a hitelező, valamint az adós. Mindemellett megemlítendő, hogy a korábbi kötelmi jog egyértelműen az adós egyéni követelései és tartozásai tekintetében az öröklés szabályozására koncentrált. A szerződésátruházással azonban a kötelezett személyében változás állhat be, jogutódlás következhet be a kötelezetti szerződéses póluson, nem csupán az egyes jogok és kötelezettségek alanyának változása történik meg.⁸⁴³ A szóban forgó jogintézmény elsősorban tehát olyanként értelmezhető, melynek alapja egy adott szerződéstípusból eredő jogok és kötelezettségek egy másik személyre történő átruházása.⁸⁴⁴ Ez a teljes kötelmi jogviszonyon belüli alanyváltást jelent.⁸⁴⁵

A szerződésátruházás fogalma többértelmű, az egyrészt konkrét jogi aktusként, másrészt ennek következményeként is értelmezhető. Az első jelentésből kiindulva, véleményem szerint a cseh jogi környezetben a szerződésátruházást az átruházó és az átvevő közötti kétoldalú jogi aktusként, azaz szerződésként határozhatjuk meg. A szerződésátruházási szerződés érvényességéhez a másik szerződő fél hozzájárulása szükséges; mindemellett a szerződésátruházási szerződés nevesített, ok-okozati és konszenzuális szerződésként jellemezhető, amely visszterhes vagy ingyenes egyaránt lehet.⁸⁴⁶

A szerződésátruházás célja, hogy a szerződő fél teljes jogállását átruházza. Ebben különbözik a szerződésátruházás például a követelés engedményezésétől vagy a tartozás átvállalásától, ahol kizárólag a követelés, illetve a tartozás kerül átruházásra. Szerződésátruházás esetén ezzel szemben a szerződésben foglalt jogok és kötelezettségek

840 Knoblochová, 2020.

841 Knoblochová, 2020.

842 Elischer és Šebesta, 2007, 162–172. o.; Grulich, 2008, 210–215. o.

843 Dvořák, 2014a, 123. o.

844 Rybníčková, 2016.

845 Grulich, 2008, 210–215. o.

846 Zach, 2014, 32.

egyaránt megmaradnak, csupán a szerződő felek (legalább) egyike megváltozik. Így az új szerződő fél a korábbi helyébe lép.⁸⁴⁷ Hacsak a szerződés jellege nem zárja ki, bármelyik fél átruházhatja a szerződésből vagy annak bármely részéből eredő jogait és kötelezettségeit egy harmadik személyre, feltéve, hogy az illető másik szerződő fél ehhez hozzájárul.⁸⁴⁸ Itt találkozunk az első értelmezési nehézséggel, mivel a kérdéses rendelkezés szövegéből nem teljesen világos, hogy a szerződések mely típusai zárják ki természetüknél fogva a harmadik félre történő átruházás lehetőségét. Egyes értelmezések szerint úgy tűnik, hogy ez a tilalom olyan esetekre vonatkozik, amikor az átruházott szerződés egyoldalúan kötelező érvényű. A Ptk. indokolása továbbá megállapítja, hogy jelen esetben a szóban forgó szerződések elsősorban olyanok, amelyekben a teljesítés az egyik szerződő fél személyes jellemzőihez kötődik, például adott műalkotás vagy szoftver létrehozására irányuló szerződések. Ezek az értelmezések azonban még mindig nem teljesen rendezettek és egyértelműek.⁸⁴⁹

Mindemellett megemlítendő az is, hogy a szerződésátruházás speciális eseteként tartják számon a szerződés *egy részének* átruházását.⁸⁵⁰ A probléma megértéséhez jó kiindulópont lehet a Ptk. 1896. §-a, amely szerint:

„A szerződés részleges átruházása vagy a szerződés több jogosultra történő átruházása esetén az engedményezett fél, a szerződés kevésbé fontos kikötéseiből származó jogai nem sérülhetnek; kevésbé fontos kikötések, anélkül, hogy [a felsorolás] kizáró lenne: a feltételre, előlegre, foglalóra, kötbérre, bánatpénzre, a szerződéstől való elállásra vonatkozó kikötések és a választottbíráskodási záradék.”

A szerződés egy részének átruházása esetén nem lehetséges a szerződésben foglaltakon kívüli jogoktól és kötelezettségektől való eltérés. Amikor a szerződés egy részének átruházása nem eredményezi a szerződéses mellékszáradékok csökkenését, a szerződésből eredő kifogások sem csökkenhetnek, és így csak a szerződés által létrehozott kötelezettségből közvetlenül eredő jogokat és kötelezettségeket lehet felosztás alá vonni. Nem szabad megfélekedni arról sem, hogy amennyiben a szerződésből kilépő fél a szerződésnek csak egy részét ruházza át a szerződésbe belépő félre, az átruházót továbbra is köti a szerződés fennmaradó részére. Ez utóbbi esetben valójában az

847 Schejbal, 2020.

848 Cseh Ptk. 1895. § (1) bek.

849 Matzner, 2019.

850 A cseh jogalkotót valószínűleg az olasz joggyakorlat ihlette a szerződés egy részének a szerződés tárgya szerinti átruházása szabályozására, amely, bár importálja ezt a lehetőséget, elismeri, hogy az ilyen átruházás a szerződés újbóli megkötésének elemeit hordozza. Ennek kapcsán lásd: Roppo, 2001, 555. o.

eredeti szerződés kötelezetti oldalán új fél jelenik meg. Ettől az esettől elkülönül a szerződés több szerződésbe belépő félre történő átruházása, amikor a szerződésből kilépő teljes egészében elveszíti fél státuszát, és a szerződésből kilépő oldalán több olyan fél lép be a kötelezetti oldalra, akikkel szemben az eredeti szerződés közös kötelezettséget keletkeztet.⁸⁵¹ A szerződés egy részének átruházásával ellentétben a szerződés több szerződésbe belépő félre történő átruházása a kötelezettséget osztható és oszthatatlan teljesítésre egyaránt átruházhatja. Osztható teljesítésre vonatkozó kötelezettség esetén az egyes felek részleges felelőssége diszpozíció útján érvényesül,⁸⁵² míg oszthatatlan teljesítésre vonatkozó kötelezettség esetén a felek elvileg egyetemlegesen felelnek.⁸⁵³

A szerződés egy részének történő átruházása további módja a szerződő fél státusához kapcsolódó jogok és kötelezettségek ideiglenes korlátozása. Eltérő megállapodás hiányában a szerződésből kilépő félről a szerződésbe belépő félre száll át a szerződésben részes fél jogállása, az abból eredő, még meg nem szűnt jogokkal és kötelezettségekkel együtt. Ez azonban nem túl praktikus a folyamatos vagy ismétlődő teljesítésre irányuló hosszú távú szerződések esetében, ahol például a szerződésből kilépő fél hibás teljesítéséből eredő jogok vele szemben érvényesíthetők. A Ptk. 1895. § (2) bekezdése ekként rendelkezik: „*ha a szerződés szerinti teljesítés folyamatos vagy időszakosan ismétlődő, a szerződés a még nem teljesített részre is átruházható*”. Ennek a szabálynak köszönhetően a szóban forgó szerződés felei megállapodhatnak, hogy az átruházás csak a jövőben esedékes jogok és kötelezettségek tekintetében történik. A még meg nem szűnt, az átruházás hatálybalépése előtt esedékessé vált jogokat és kötelezettségeket ezután is az eredeti felek között kell majd rendezni.⁸⁵⁴

A szerződésátruházásról szóló szerződés a Ptk. 1895. § rendelkezései alapján köthető meg. Amennyiben a szerződés jellege nem zárja ki, bármelyik fél átruházhatja a szerződésből vagy annak bármely részéből eredő jogait és kötelezettségeit harmadik személyekre, feltéve, hogy a másik fél ehhez hozzájárul, és a szerződésátruházás még nem történt meg. Abban az esetben, amikor a szerződés szerinti teljesítés folyamatos vagy ismétlődő jellegű, a szerződés a még nem teljesített rész tekintetében ruházható át.⁸⁵⁵

A szerződésátruházás tehát kétoldalú jogügylet az eredeti szerződés egyik fele (azaz a szerződésből kilépő fél) és a szerződésbe belépő fél között. A törvény némileg helytelenül „harmadik félként” említi az utóbbit, ami azon alapul, hogy az idézett rendelkezés a szerződés átruházását „kívülről”, az eredeti szerződés prizmáján keresztül szemléli és határozza

851 Zach, 2014, 38–39. o.

852 Cseh Ptk. 1871. §.

853 Cseh Ptk. 1869. §.

854 Zach, 2014, 38–39. o.

855 Cseh Ptk. 1895. § (1) és (2) bek.

meg. A szerződésből kilépő fél azonban mindenekelőtt az új szerződés egyik fele, és mint tudjuk, a szerződés mindkét oldalán egynél több személy is állhat.⁸⁵⁶ Ezért a szerződésből kilépő félnek mint szerződő félnek nem szükséges egyetlen harmadik (természetes vagy jogi) személlyel azonosulnia. A jogalkotó nyilvánvalóan felismerte ezt a Ptk. 1896. §-ának megfogalmazásakor, de ismét nem fejezte ki pontosan ezt a gondolatot. A Ptk. 1896. §-a⁸⁵⁷ tiltja a szerződésbe belépő fél jogainak másodlagos kikötések alapján csorbítását, többek között akkor, ha a szerződést több szerződésbe belépő félre ruházzák át.

Elsősorban tehát megállapítható, hogy a szerződésátruházás olyan jogintézményként értelmezhető, amelynek alapja egy adott szerződéstípusból eredő jogok és kötelezettségek szerződéses átruházása más személyre. Ez a teljes kötelmi jogviszonyon belüli alanyváltást jelent.

Bár a jogintézmény elnevezése azt a benyomást keltheti, hogy közvetett tárgya maga a szerződés, ez nem így van. Szigorúan véve a szerződés – ahogyan más jogügyletek – nem ruházható át; az ügylet által előidézett joghatások⁸⁵⁸ képezhetik az átruházás tárgyát.⁸⁵⁹ Ugyanezen okból kifolyólag maga a jogügylet fogalmilag nem semmisíthető meg, csak annak joghatásai szűnhetnek meg, *ex tunc*, illetve *ex nunc* jelleggel. Emiatt nem hagyható figyelmen kívül a Ptk. megfogalmazása, amely szerint a szerződésátruházás tárgya a szerződésből vagy annak egy részéből eredő jog, illetve kötelezettség, de csak akkor, ha a szerződés jellege ezt lehetővé teszi, és ha azt még nem teljesítették.⁸⁶⁰

Elsősorban, de nem kizárólagosan a szerződés által létrehozott jogokról és kötelezettségekről lehet tehát szó. Maga a szerződés számos egyéb jogot biztosít a feleknek, amelyek a szerződő fél státuszához kapcsolódnak, de túlmutatnak a szerződéses kötelezettségen. Ezek a „hozzáadott” hatáskörök az alábbiakban kerülnek bemutatásra.

Egyrészt ezek mind a szerződéssel szembeni kifogások, amelyekkel a szerződésből kilépő fél⁸⁶¹ rendelkezett. A szerződésből kilépő fél tehát a szerződésbe belépő féllel⁸⁶² szemben is kifogást emelhet, például az eredeti szerződés érvénytelenségére vagy a szerződés megkötéséhez vezető tévedésre hivatkozva. Problemátikus lehet a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél közötti szerződésből eredő tényekkel szemben

856 Vö. Dvořák, Švestka, Zuklínová és mtsai., 2013, 165. o.

857 Cseh Ptk. 1896. §: „A szerződés részleges átruházása vagy a szerződés több engedményesre történő átruházása esetén nem korlátozhatók az átruházó félnek a szerződést kiegészítő kikötései, így különösen a feltételre, az előlegre, a biztosítékra, a kötbérre, az elállási és végkielégítésre vagy választottbíróági kikötésekre vonatkozó rendelkezések szerinti jogai.”

858 Cseh Ptk. 545. §

859 Dvořák, 2014b, 795. o.

860 Cseh Ptk. 1895. § (1) bek.

861 Cseh nyelven: *postupitel*.

862 Cseh nyelven: *postupník*.

kifogást emelni az „engedményezett” féllel szemben. A szerződésbe belépő fél nem részese a szóban forgó megállapodásnak, és az ilyen kifogások nem érvényesíthetők vele szemben, ahogyan azok a kifogások sem, amelyekkel a szerződésből kilépő fél a szerződésbe belépő féllel szemben más okokból élt.

A szerződésátruházással az átruházó továbbá a szerződés összes járulékos rendelkezését is átruhazza, amelyeket a Ptk. 1896. §-a példalózó jelleggel sorol fel. Ezek közé tartoznak például a feltételre, a foglalóra, a biztosítékra, a kötbérre, a választottbíróági kikötésre vagy a szerződéstől való elállásra vonatkozó rendelkezések.

Az átruházás tárgya nemcsak a fennálló kötelezettség, hanem a jövőbeni kötelezettség is lehet.⁸⁶³

A szerződésátruházásra vonatkozó szerződés megkötése kapcsán a Ptk. nem ír elő semmilyen formai követelményt, ebből az okból kifolyólag az a felek által választott formában megköthető,⁸⁶⁴ amennyiben az nem ellentétes a felek korábbi megállapodásával. A szerződés formáját nem érintik a Ptk. 560. §-ának rendelkezései,⁸⁶⁵ mivel maga a szerződés nem alapít, nem ruház át, nem változtat meg és nem szüntet meg ingatlanra vonatkozó dologi jogot.

A szerződés formáját nem érintik a Ptk. 564. §-ának rendelkezései⁸⁶⁶ sem, mivel a szerződésátruházás nem változtatja meg a jogügylet tartalmát. Ellenkezőleg, a tartalom elvileg ugyanaz marad, különben valószínűleg a szerződés megújításáról lenne szó. Ezért nem kizárt, hogy a szóban forgó szerződést a felek szóban vagy akár hallgatólagosan kössék meg.⁸⁶⁷

Összességében megállapítható, hogy a Ptk. nem tartalmazza a szerződésátruházásra vonatkozó szerződés írásbeli formájának követelményét, amiből az vezethető le, hogy az akkor is hatályba lép, ha a részt vevő felek az átruházásról szóban állapodnak meg. Az viszont kevésbé tűnik valószínűnek, hogy a szerződés hallgatólagosan átruházásra kerülhetne.⁸⁶⁸

A szerződésátruházásról szóló szerződés hatálybalépésének előfeltétele a szerződő fél hozzájárulása.⁸⁶⁹ A hozzájárulást csak az a személy adhatja meg, aki a hozzájárulás

863 Dvořák, 2014b, 796. o.

864 Vö. cseh Ptk. 559. §.

865 Cseh Ptk. 560. §: „Az írásbeli formát az ingatlanra vonatkozó dologi jogot alapító vagy átruházó, valamint az ilyen jogot módosító vagy megszüntető jogi aktusok esetében kell alkalmazni.”

866 Cseh Ptk. 564. §: „Ha a törvény egy jogügylet meghatározott formát ír elő, a jogügylet tartalma azonos vagy szigorúbb formában történő akaratnyilvánítással változtatható meg; ha csak a felek megállapodása ír elő ilyen formát, a jogügylet tartalma más formában is megváltoztatható, kivéve, ha a felek megállapodása ezt kizárja.”

867 Elischer és Šebesta, 2007, 170. o.

868 Dvořák, 2014a, 126. o.

869 Ennek kapcsán lásd Kindl, 2014a, 1897. § (Souhlas postoupené strany), I. pont.

időpontjában félként vesz részt a szóban forgó kötelezettségben. A Ptk. hallgat a tekintetben, hogy e hozzájárulást pontosan kinek is kell megadnia, az azonban megállapítható, illetve a meghatározás alapján egyértelműnek tűnik, hogy legalább az egyik (az eredeti szerződésben helyettesített) félnek kell azt megadnia.

A jogügyletek alaki formszabadságának fent említett, a Ptk. 559. §-ában szabályozott elve teljes mértékben alkalmazható a szerződésátruházáshoz való hozzájárulás formájára, ezért az szóban is megadható. A jogbiztonság és a későbbi bizonyítás érdekében azonban célszerű a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél közötti jogügylet okiratba foglalása. A törvény nem rendelkezik kifejezetten arról, hogy a hozzájárulást kinek kell címezni, így feltételezhető, hogy elegendő azt a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél legalább egyikének kézbesíteni.⁸⁷⁰ Nem zárható ki azonban, hogy az átruházott fél egyszerűen az eredeti átruházási megállapodáshoz csatolja hozzájárulását.

A szerződésből kilépő fél azonban a szerződésbe belépő fél hozzájárulásának módjától, formájától és tartalmától függetlenül nem lehet teljesen biztos a jogi helyzetében.

A másik szerződő fél a hozzájárulása ellenére kijelentheti, hogy elutasítja a szerződésből kilépő fél mentesítését, és kötelezheti a teljesítésre, abban az esetben, ha a szerződésbe belépő fél nem teljesít.⁸⁷¹ A másik szerződő fél az ilyen megtagadó nyilatkozatot a hozzájárulás időpontjától, illetve azzal egyidejűleg teheti meg, az azt követő tizenöt nap elteltéig, hogy tudomására jutott vagy tudomására kellett volna jutnia, hogy a szerződésbe belépő fél nem teljesít.⁸⁷² Mindemellett fontos szabály, hogy a határidő lejártá nem szünteti meg ezt a jogot, a másik fél csupán megtéríti a késedelem okozta kárt.⁸⁷³

Így a szerződésből kilépő fél a cseh jog szerint mindig csak feltételesen mentesül, és mindig számolnia kell azzal, hogy a már átruházott kötelezettségekért igény esetén helytállni tartozik. A Ptk. nem fejt ki kifejezetten a szerződésből kilépő fél e helytállásának jellegét, csak annyit mond, hogy a kilépő erre felszólítható, amennyiben a szerződésbe belépő fél nem teljesít.⁸⁷⁴

870 Dvořák, 2014a, 126. o.

871 Cseh Ptk. 1899. § (1) bek.

872 Cseh Ptk. 1899. § (2) bek.

873 Cseh Ptk. 1899. § (2) bek.

874 E kapcsolat szubszidiárius jellegéből a korábbi kommentárirodalom azt sugallta, hogy ez egy kötelezettség, azonban nem ez az egyetlen lehetséges értelmezés. Amint fentebb említésre került, az olasz jogdogmatika a Codice Civile 1408. §-ának rendelkezéseit nem a felelősség, hanem a szerződésből kilépő fél a szerződésbe belépő fél által vállalt kötelezettségéért való szubszidiárius felelőssége (*responsabilità sussidiaria*) értelmében veszi. Lásd például: Hulmák és mtsai., 2014, 807. o.

Amint arra Čech rámutatott,⁸⁷⁵ a probléma nagy része valószínűleg az olasz Codice Civile fordítási hibájából ered. Bár ez utóbbi esetében is tizenöt napos határidő áll rendelkezésre a szerződésbe belépő fél mulasztásának bejelentésére,⁸⁷⁶ ez csak akkor alkalmazandó, ha a másik szerződő fél a szerződésátruházás hatálybalépését követően azonnal megtagadó nyilatkozatot tett vele szemben.⁸⁷⁷ Így a szerződésből kilépő fél csak akkor kerül jogbizonytalanságba, ha a másik szerződő fél a feltétel nélküli felmentését közvetlenül a szerződésátruházás vele szembeni hatályosulása után elutasította.⁸⁷⁸

Az adós egyoldalú nyilatkozatával megakadályozhatja a szerződésből kilépő fél szerződésből eredő jogai és kötelezettségei alóli mentesülését.⁸⁷⁹ Az adós pusztán nyilatkozata, miszerint elutasítja a szerződésből kilépő fél mentességét, elegendő ehhez. Ebben az esetben az adós követelheti a szerződésből kilépő fél a szerződésbe belépő fél szerződés szerinti kötelezettségei teljesítését, ha az adós nem teljesíti azokat, ezáltal a szerződésből kilépő felet *de facto* kezessé teszi azon kötelezettségekért, amelyeket a szerződés engedményezésével a szerződésbe belépő félre ruháztak át. Az adós nyilatkozata a szerződésből kilépő félhez intézett egyoldalú jogi aktus; a törvény nem ír elő külön formai követelményt az ilyen nyilatkozatra. A nyilatkozat megtehető szóban vagy hallgatólagosan is. A törvény szerint a nyilatkozatot attól a naptól számított tizenöt napon belül lehet megtenni, amikor az adós tudomást szerzett vagy tudomást kellett szereznie arról, hogy a szerződésbe belépő fél nem teljesítette a szerződésből eredő kötelezettségét.⁸⁸⁰

A szerződésátruházás a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél közötti kétoldalú átruházási szerződés jellegével bír. Amennyiben a felek megfelelnek a szerződésátruházás fennállására és érvényességére vonatkozó követelményeknek, a szerződésátruházás érvényes és hatályos az ügyletben részt vevő felek között.⁸⁸¹ Így például, ha az átruházásban ellenszolgáltatásként állapodtak meg, és a vételár esedékességét nem halasztották el, az egyik szerződő fél a megállapodásukat követően azonnal követelheti azt a másik féltől.⁸⁸²

875 Čech, 2013b, 25. o.

876 Codice Civile 1408. § (3) bek.

877 Codice Civile 1408. § (2) bek.

878 Zach, 2014, 55. o.

879 Cseh Ptk. 1899. §.

880 Matzner, 2019.

881 A jogi aktus relatív hatályossága fogalmának tartalmával kapcsolatban lásd például Dvořák, Švesetka, Zuklínová és mtsai., 2013, 197. o.

882 A szerződés sajátossága, hogy a különböző szerződésekből eredő jogok és kötelezettségek egyedisége miatt nem lehet *a priori* megmondani, hogy az ellenszolgáltatást a szerződésből kilépő fél adja-e a szerződésbe belépő félnek, vagy fordítva. A cseh Ptk. 1897. § (1) bek.

A Ptk. 1898. §-a szerint abszolút hatályú a szerződésátruházási szerződés legfőbb jogkövetkezménye, hogy a szerződésből kilépő fél az átruházás mértékéig mentesül kötelezettségei alól. Ez azonban nem az egyetlen következmény. Ez az a pillanat, amikor a szerződésátruházás átruházási hatásai teljes egészében megvalósulnak, így nemcsak a szerződésből kilépő felet szabadítja fel, hanem jogviszonyt is teremt a szerződésből kilépő fél és a szerződésbe belépő fél között.

3.4. Magyarország

A hatályos magyar Polgári törvénykönyv (Ptk.) 6:208–211. §§-ai szabályozzák a szerződésátruházás intézményét. Az 1959. évi V. törvény, a korábbi Ptk. csak a szerződésátruházás bérleti szerződés körében történő alkalmazását szabályozta, amikor előírta, hogy a bérleti szerződés a bérlet tárgyának elidegenítésekor átszáll a vevőre (1959. évi Ptk. 432. § (1) bekezdés). De ez esetben a szerződés átruházására nem szerződéses úton, hanem a jogszabály rendelkezése alapján került sor.

A gyakorlatban már a Ptk. hatálybalépése előtt, általános szabályozás hiányában elismerték a szerződésátruházás lehetőségét, például megállapították, hogy nincs jogi akadálya annak, hogy háromoldalú szerződéssel a teljes szerződéses alanyi pozícióban bekövetkező valamennyi jogra és kötelezettségre kiterjedő – engedményezéssel, illetve tartozásátvállalással –, a vevői oldalon történő jogutódlásban a szerződő felek és harmadik személy megállapodjanak.⁸⁸³ Ugyanígy szögezte le a bíróság, hogy nincs jogi akadálya annak, hogy az engedményezésre és a tartozásátvállalásra vonatkozó szabályok együttes alkalmazásával a szerződés alanya az egész szerződéses pozícióját átengedje harmadik személy részére, ehhez azonban a szerződés eredeti alanyainak és a harmadik személynek az együttes, tehát háromoldalú megállapodására van szükség.⁸⁸⁴

A hatályos szabályozás a szerződésátruházást az engedményezés és a tartozásátvállalás egységbe kapcsolásának tekinti, ugyanis előírja, hogy a szerződésátruházásra vonatkozó szabályok mögöttes joganyagát az engedményezés és a tartozásátvállalás szabályai képezik. Ezért a szerződésátruházásra egyébiránt a követelések és a jogok tekintetében az engedményezés, a kötelezettségek tekintetében a tartozásátvállalás szabályait kell értelemszerűen alkalmazni.

A szerződésátruházás háromoldalú megállapodás: feltételezi a szerződésből kilépő, a szerződésben maradó és a szerződésbe belépő fél beleegyező akaratnyilatkozatát.

883 BH2006. 409. II.

884 BDT2008. 1760. I.

A szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél az eredeti szerződő felek, a szerződésbe belépő személy mint átvállaló az eredeti szerződés viszonylatában harmadik személynek számít.

A szerződés nem vagyontárgy, arról egyes felek nem rendelkezhetnek, ezért természetes, hogy a szerződésben maradó fél egyetértése nélkül az alanycsere nem következhet be. Hiszen a szerződésben maradó félnek nem csupán a számára jelentős mértékben közömbös jogosultváltást kell elviselnie, mint az engedményezés esetén, hanem kötelezettváltás is bekövetkezik, hiszen – ahogy korábban már hangsúlyoztuk – az átruházott szerződéses pozíció jogok és kötelezettségek összessége.

A magyar szabályozás elismeri azt a lehetőséget, hogy a szerződésben maradó fél előzetesen hozzájáruljon a szerződésátruházáshoz. Ez már magában a szerződésben vagy a szerződéskötést követő megállapodásban is megvalósulhat. Ezáltal a szerződés egyféleképpen forgalomképesé – átruházhatóvá – válik. Az előzetes beleegyezés azonban sok esetben feltételhez kötött (például csak cégcsoporton belüli szerződésátruházáshoz járul hozzá előzetesen a szerződésben maradó fél).⁸⁸⁵ Előzetes hozzájárulás esetén a szerződésátruházás konkretizálásához elegendő a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél megállapodása. Ha a szerződésben maradó fél a szerződésátruházáshoz szükséges jognyilatkozatát előzetesen megteszi, a szerződésátruházás a szerződésben maradó fél értesítésével válik hatályossá. A Ptk. nem szabályozza, hogy ki értesíti a szerződésben maradó felet: ezért a szerződésből kilépő vagy a szerződésbe belépő fél is elvégezheti az értesítést. A szerződésbe belépő félnek minden bizonnyal sokkal konkrétabban kell a minőségét bizonyítania, mint a szerződésből kilépő félnek. A szerződésbe belépő és az abból kilépő fél az értesítést együttesen is elvégezhetik. Azt is ki lehet kötni, hogy az előzetes hozzájárulás visszavonható legyen a szerződésben maradó fél által. Ilyen esetben, eltérő rendelkezés hiányában, álláspontunk szerint a szerződésátruházáshoz történő előzetes hozzájárulás mindaddig visszavonható, amíg a szerződésátruházás a szerződésben bennmaradó fél értesítésével nem hatályosult.

A szerződésátruházás tárgya a szerződésből kilépő felet megillető jogok és az őt terhelő kötelezettségek összessége, vagyis a szerződéses pozíció. E jogok és kötelezettségek összessége száll át a szerződésátruházás következményeként a szerződésbe belépő félre. Ezért a szerződésbe belépő felet megilletik mindazon jogok, és terhelik mindazon kötelezettségek, amelyek a szerződésből kilépő felet a szerződésben maradó féllel

885 Ez utóbbi esetről szövezték le, hogy „ha az egyik szerződő fél egy cégcsoport tagja, akkor a fél – különösen tartós jogviszony esetén – biztosítani kívánja magának azt a jogot, hogy a cégcsoport szerkezetét és működését továbbra is szabadon alakíthassa. Ezt biztosíthatja az a jog, hogy a szerződési pozícióját a cégcsoporton belül, a másik szerződő fél külön hozzájárulása nélkül átruházhassa.” Vö. Vékás és Gárdos, 2020, 1873. o.

szemben a szerződés alapján megillették és terhelték. Mivel a szerződésbe belépő félre szállnak át a szerződésátruházást megelőzően keletkezett kötelezettségek, a szakirodalom úgy foglalt állást, hogy a szerződésbe belépő fél lesz felelős a szerződésből kilépő fél által okozott károkért is; ugyanakkor azt is leszögezték, hogy a felek belső viszonyának a függvényében lehetséges, hogy ilyen esetben a szerződésbe belépő fél a kilépő féllel szemben megtérítési igényt érvényesítsen.⁸⁸⁶

Viszont a szerződésbe belépő fél nem jogosult beszámítani a szerződésből kilépő félnek a szerződésben maradó féllel szemben fennálló egyéb követelését. Az alancsere következtében a beszámítás lehetősége elenyészett. Ugyanígy a szerződésben maradó fél sem jogosult beszámítani a szerződésből kilépő féllel szemben fennálló egyéb követelését.

Alapvető jelentőségű, hogy mi történik a szerződés teljesítésének a biztosítékaival. Ez nem egyszerűen lényeges kérdés, hanem azt látjuk, hogy a szerződésátruházás jogintézményéhez való hozzáállást, a konstrukció megítélését ez a problémakör határozza meg. A szerződéshez kapcsolódó mellékkötelezettségek ebben az esetben egyáltalán nem mellékesek. E jellemző alátámasztja, hogy a szerződésátruházás a gazdaság, az üzleti érdek által determinált jogi konstrukció. A jogi megoldás attól függ, hogy milyen jogot garantált a biztosíték. Amennyiben a szerződésbe belépő félre átszálló jogosultság biztosítékáról van szó, ez fennmarad, hiszen ugyanez történik az engedményezés esetén is. Viszont ha a szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség, vagyis a szerződésben maradó fél jogosultságának biztosítékáról van szó, akkor ez a biztosíték főszabály szerint megszűnik. Ugyanis így tud a szerződésből kilépő fél ténylegesen szabadulni a kötelemből, ha az ő kötelezettségeinek általa vagy harmadik személyek által nyújtott biztosítékai megszűnnek. Ez esetben is a biztosíték fennmarad, ha a biztosíték kötelezettje a szerződésátruházáshoz hozzájárul. Érdekesség, hogy ez a hozzájárulás is lehet előzetes. Ha a biztosíték kötelezettje a szerződésbe belépő félre átszálló kötelezettség biztosítéka fennmaradásához szükséges hozzájáruló jognyilatkozatát előzetesen megteszi, jognyilatkozata a szerződésátruházásról történt értesítésével válik hatályossá. A biztosíték kötelezettje az előzetes hozzájárulási jognyilatkozat megtételekor fenntarthatja a jogot annak visszavonására.

A Ptk. nem tartalmaz erre vonatkozóan rendelkezéseket, de egyértelmű, hogy a szerződésátruházás ingyenesen vagy visszerhesen is megvalósulhat.

Ha valakinek egy szerződésből származó valamennyi joga és kötelezettsége jogszabály rendelkezése alapján száll át másra, a szerződésátruházás szabályait kell értelemszerűen alkalmazni. A magyar jognak ez a normatív szabálya – Ptk. 6:211. § – egyébként nem

886 Vékás és Gárdos, 2020, 1870. o.

minden probléma nélküli; erre a későbbiekben a Ptké. 53/C. § (2) bekezdése alkalmazása kapcsán még kitérünk.⁸⁸⁷ A szerződésátruházás és az átszállás ugyanis nem ugyanolyan logika alapján működő jogintézmények. Az előbbi a gazdaság szereplőinek akaratán alapszik, az utóbbi jogi oka, mintegy motorja a jogalkotó jogszabályi rendelkezése. Az értelem-szerű vagy megfelelő alkalmazás ráadásul nem a szerződésátruházás jogintézményének szolgai másolását jelenti, hanem azt csak abban a mértékben kell alkalmazni, amennyire az a szerződési pozíció jogszabályon alapuló átszállásával összhangban áll.

Azt a kérdést, hogy a kötelezettségeinek vonatkozásában a szerződésből kilépő fél mentesül-e, a tartozásátvállalásra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazásával lehet eldönteni. Tartozásátvállalás esetén „*a jogosult a szolgáltatást kizárólag az átvállalótól követelheti*”, vagyis a magyar jogban a szerződésből kilépő fél már nem felel a szerződés teljesítéséért. Álláspontunk szerint ez a szabály is diszpozitív, és semmi akadálya annak, hogy a szerződésből kilépő fél akár kezesként, akár a tartozásátvállalás módszerét alkalmazva egyetemlegesen kötelezve legyen a szerződésbe belépő fél mellett a teljesítésre.

3.5. Lengyelország

A lengyel jog kifejezetten nem szabályozza a szerződés átruházását. Az általános szerződési jogi szabályok szintjén azonban hasonló joghatás érhető el két jogügylet kombinációjával: az engedményezéssel és a tartozásátvállalással. Mindkét jogügyletet szabályozza az 1964. évi lengyel Polgári törvénykönyv (Ptk.). A különös szabályok szintjén is találkozunk olyan jogintézményekkel, amelyek joghatása a szerződés átruházásához hasonló. Ilyenek a mezőgazdasági termékek adásvétele, amikor a termelő gazdasága más birtokába kerül; a bérleti szerződés, amikor a bérlemény tulajdonjoga másra száll át, valamint a biztosítási szerződés, amikor a biztosítás tárgya másra száll át.

Lengyelország függetlenségének 1918-as visszanyerését követően öt jogrendszer volt hatályban az ország területén: a német, az orosz, az osztrák, a magyar és a francia. A jogrendszer konszolidációját a polgári jog tekintetében az 1933. évi Kötelmi törvénykönyvről szóló elnöki rendelet hozta meg. A Kötelmi törvénykönyv a 168–176. cikkekben szabályozta a jogosulti alanyváltást, a 182–187. cikkekben pedig a kötelezetti alanyváltást. A második világháború után ez a szabályozás a Polgári törvénykönyv 1964-es

887 Lásd e fejezet következtetéseit és a novációról szóló fejezetben a Magyarországra vonatkozó elemzést. A Ptk. 6:211. § megfelelő alkalmazást ír elő. A megfelelő alkalmazás az analógiával rokon jogintézmény, mely azonban nem jelenthet átgondolatlan másolást. A jelenséget a jogi irodalom a jogszabályátvitel egy eseteként tartja számon.

elfogadásáig maradt hatályban. A követelés engedményezésének hatályos szabályozását az 1964. évi Polgári törvénykönyv 509–517. cikkei tartalmazzák „jogosulti alanyváltás” cím alatt, a tartozásátvállalás szabályait pedig az 519–525. cikkek „kötelezetti alanyváltás” cím alatt. A szabályozás e sajátossága miatt a szerződésátruházás a lengyel jogban az engedményezés és tartozásátvállalás egyidejű műveleteiben nyilvánul meg. Emiatt a továbbiakban (az átlátható ismertetés érdekében, akár az ismétlés kockázatával is) az engedményezés és tartozásátvállalás a szerződésátruházás művelete szempontjából jellemző problémái és aspektusai kerülnek bemutatásra.

A Ptk. 509. cikk 1. §-a szerint a jogosult a kötelezett beleegyezése nélkül is átruházhatja a követelést harmadik személyre (engedményezés), kivéve, ha azt törvényi rendelkezés vagy szerződési kikötés tiltja, illetve ellentétes a kötelezettség természetével. Ennek alapján az engedményezés az engedményező (meglévő jogosult) és az engedményes (új jogosult) közötti szerződésként határozható meg. Az engedményezés érvényességének nem feltétele a kötelezett hozzájárulása, hiszen utóbbi nem fél az engedményezési szerződésben. Az a körülmény azonban, hogy a kötelezettnek tudomása volt az engedményezési szerződés megkötéséről, befolyással lehet az engedményezés bizonyos joghatásaira. Az engedményezés az engedményező jogaiba való belépéssel (jogutódlással) jár. Az engedményezés nem minősül novációnak. A novációra külön szabályozás vonatkozik a Ptk. 506. cikke értelmében, amely a szerződés tárgyának vagy jogalapjának változására irányul, nem pedig a felek személyében bekövetkező változásra.

A Ptk. 510. cikke értelmében az adásvételi, csere-, ajándékozási vagy egyéb, a követelés átruházására vonatkozó szerződés a megszerző félre ruházza át, kivéve, ha külön rendelkezések mást írnak elő, vagy a felek másként nem rendelkeztek.

Amennyiben az engedményezési szerződés, vagyis a követelés átruházására irányuló szerződés megkötésére öröklésből, jogalap nélküli gazdagodásból vagy más tényállásból eredő kötelezettség teljesítése során kerül sor, az engedményezési szerződés érvényessége e kötelezettség fennállásától függ. Ebben az esetben is az engedményezést egy különálló szerződésnek kell tekinteni, amely átruházó joggal bír. Az ilyen szerződés kauzális jellegű. Az engedményezést *solvendi causa* – a kötelezettnek a korábban fennálló kötelezettség alól való felmentése céljából végzik, amelynek érvényessége a jogalap, nevezetesen az engedményezett kötelezettség érvényességétől függ.

Az engedményezés konszenzuális szerződés. Létrejöttéhez nincs szükség azon feltételek fennállásához, amelyek egyébként a reálszerződések létrejöttéhez szükségesek. Érvényessége így nem függ formai követelmények teljesülésétől. Amennyiben

a követelés csak írásbeli formában bizonyítható, az engedményezést is okiratba kell foglalni.⁸⁸⁸ Az engedményezési szerződés különös formai követelménye ebben az esetben bizonyítási (*ad probationem*) funkciót valósít meg. Ez azt jelenti, hogy az írásbeli formában létrejött engedményezési szerződés érvényes, de létrejöttének ténye és a szerződés tartalma bírósági eljárásban a felek vagy tanúk meghallgatásával nem bizonyítható. A bizonyítási formára vonatkozó szabályok jelentőségét lényegesen lerontja az a körülmény, hogy nem vonatkoznak a kereskedelmi szerződésekre. A jelzett kivételek egyébként gyakorlatban olyan számosak, hogy alkalmazásuk látszólag gyakoribb, mint a főszabályé.

A felek a követelés létrejöttének jogcímét képező szerződésben kiköthetik, hogy az engedményezésre csak meghatározott formában kerülhet sor. Ezt a kikötést nevezik *pactum de forma*-nak, amely a *pactum de non cedendo* különös eseteként *erga omnes* joghatást fejt ki.

Főszabály szerint minden követelés engedményezhető. A követelés engedményezhetőségét kizárhatja jogszabály, szerződési kikötés, illetve erre utalhat a követelés forrását képező kötelem természete. Bizonyos jogokat tehát a jogalkotó minősít engedményezésre alkalmatlannak. Ilyenek például a testi sérülésből és egészségkárosodásból eredő jogok,⁸⁸⁹ a visszavásárlási jog,⁸⁹⁰ az elővásárlási jog,⁸⁹¹ az életjáradék-szolgáltatás⁸⁹² stb.

Ezen kívül a felek a szerződéskötés során kizárhatják a szerződésből eredő jogok engedményezhetőségét (*pactum de non cedendo*). Alapvetően minden szerződés tartalmazhat ilyen kikötést. A kikötés *erga omnes* joghatású, ami kivételt jelent a *contractus ius facit inter partes* elvi szabálya alól. A *pactum de non cedendo* szabálya azonban nem alkalmazható azokra a követelésekre, amelyek csak okirattal bizonyíthatók. A Ptk. 514. cikke értelmében ugyanis a követelés az engedményezést kizáró kikötés ellenére is engedményezhető, amennyiben a követelés okirattal bizonyítható, a követelést igazoló okirat nem hivatkozik a kikötésre, és az engedményesnek nem volt tudomása a kikötésről az engedményezési szerződés létrejöttének pillanatában.

A szakirodalomban eltérő álláspontok lelhetők fel azzal kapcsolatban, hogy az engedményezést kizáró kikötés a követelés engedményezhetőségének abszolút kizárását jelenti-e, vagy az engedményezhetőség csak a kötelezett beleegyezésének hiányában

888 Lengyel Ptk. 512. cikk.

889 Lengyel Ptk. 449. cikk.

890 Lengyel Ptk. 595. cikk.

891 Lengyel Ptk. 602. cikk.

892 Lengyel Ptk. 912. cikk.

lehetetlen. Az utóbbi álláspont tűnik támogathatónak.⁸⁹³ Az engedményezés érvénytelenségét okozó kikötés ugyanis a kötelezett beleegyezésével hatályát veszti. A kötelezett beleegyezését ráutaló magatartással is kifejezheti, például a kötelezettségének készpénzfizetéssel való teljesítésével az engedményesnek.⁸⁹⁴

A természetüknél fogva engedményezésre alkalmatlan jogok skálája meglehetősen széles.⁸⁹⁵ Ebbe a csoportba sorolható minden olyan tényállás, amelyben a jogosult személye jelentőséggel bír a kötelezett számára. Ilyen például a megbízási vagy a vállalkozási szerződés. Továbbá bizonyos követelések természetüknél fogva szigorúan személyhez kötöttek, mint amilyen például a tartásdíj, illetve a nyugdíjszolgáltatásra irányuló jogosultság.⁸⁹⁶ Főszabály szerint, amennyiben visszterhes szerződésből származik, a követelés a tartozás átvállalása nélkül engedményezhető. Engedményezésre alkalmatlanok továbbá a nemvagyonni jellegű relatív szerkezetű, a személyi érdekek oltalmára irányuló, valamint a családi kapcsolatokból eredő jogok. Az engedményezésre való alkalmatlanság oka lehet még a követelés járulékosága is. Ebből az okból kifolyólag engedményezésre alkalmatlan a kezességi szerződésből eredő követelés.⁸⁹⁷ Ezen kívül, az egyes visszterhes szerződések természetéből kifolyólag gyakran elválaszthatatlanok egymástól a követelés és a tartozás. Ezekben az esetekben a követelés engedményezésére csak a tartozás átvállalásával együtt kerülhet sor.⁸⁹⁸

Főszabály szerint a követelés akkor engedményezhető, ha egyedileg meghatározott és konkretizált. Ennélfogva a jövőbeni követelés engedményezhetősége vitatott téma a szakirodalomban.⁸⁹⁹ A probléma abból ered, hogy a követelés keletkezését követően külön szerződés megkötése nélkül is megvalósítható-e az engedményezés joghatása. A Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i ítéletében támogatta ezt az álláspontot.⁹⁰⁰ A szakirodalom szerint elegendő, ha az engedményezési szerződés megkötésének pillanatában tartalmaz minden olyan adatot, amely alapján később megállapítható, hogy az engedményezés a jövőbeni követelésre is vonatkozott. A Legfelsőbb Bíróság szerint a jövőbeni követelés engedményezése azzal a feltétellel lehetséges, hogy a követelés a

893 Zawada, 1990a, 78. o. Vö. Radwański, 1981, 905. o.

894 Mojak, 2021, 29. o.

895 Lásd a Legfelsőbb Bíróság 1996. november 5-i ítéletét, II CKN 4/96. Safjan és Grzybowski, 1997, 3. o.

896 Lehetőség van azonban az egyes nyugdíjösszegek követelésének átruházására. A bírói gyakorlat szerint a hagyatéki kötelesrészhez való jog is átruházható. Lásd Mojak, 1990, 113–114. o.

897 Radwański, 1981, 906. o.

898 Zawada, 1990a, 78. o.

899 Lásd Kuroparwiński, 2007; Naworski, 1998a, 186. o.

900 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 1997. szeptember 19-i határozata, III CZP 45/97, OSNC 1998 nr 2, 22. o. – kommentálta Szpunar, 1998, 384. o.; Litwińska, 1998, 48. o.; Naworski, 1998b, 92. o.; Kuroparwiński 1998, 34. o.

jövőben jöjjön létre. A jövőbeni követelés engedményezésére irányuló szerződés engedményezési joghatása a követelés keletkezésének időpontjára tolódik ki.

Az engedményezés a követelés ún. származtatott szerzését eredményezi.⁹⁰¹ Alapvető joghatása, hogy az engedményes jogutódként az engedményező helyébe lép a kötelemben. Az engedményezett követelés típusa és terjedelme nem változik. A Ptk. 509. cikk 2. §-a szerint a követeléssel kapcsolatos mindennemű jogosultság, különösen a kamatkövetelés, a követeléssel együtt átháramlik az engedményesre. Ez vonatkozik a biztosítékokra is, amelyek szintén járulékos követelésnek minősülnek. Amennyiben záloggal vagy jelzáloggal biztosított követelés került engedményezésre, a jogosulti alanyváltást a vonatkozó nyilvántartásokban is át kell vezetni.⁹⁰² Sőt, amennyiben a követelés biztosítéka egy másik követelésen létesített zálogjog, az előbbi engedményezése akkor fejt ki joghatást, ha az utóbbi engedményezéséhez szükséges feltételek is teljesültek.⁹⁰³ Rendszerint az engedményes az engedményező pozícióját veszi át a kötelemben. Azonban a felek szabadon korlátozhatják az engedményezés joghatását bizonyos különálló követelésekre, amennyiben azok természetüknél fogva kellő mértékben függetleníthetők egymástól.

A követelés azonosságát szavatoló szabály bizonyos módon az engedményező érdekei ellen is hat. Egyrészt a római jogi *nemo plus iuris ad alium transfere potest quam ipse habet* elv szigorúbban kerül alkalmazásra, mint a tulajdonjogokból eredő jogvédelem. Abban az esetben, ha a követelést nem jogosult személytől szerzi meg, az engedményes jóhiszemősége nem élvez védelmet. Kivételt képez a követelés színlelt jogügylet alapján történő megszerzése,⁹⁰⁴ a hagyatékhoz tartozó követelés elidegenítése olyan személy által, akinek az öröklés jogcíme alapján történő szerzését elismerték vagy közjegyzői öröklési tanúsítványt kapott,⁹⁰⁵ valamint a telek- és jelzálogkönyvbe bejegyzett jelzálogjog megszerzése.⁹⁰⁶

Másrészt a jogosulti pozíció átvállalása bizonyos, a követeléssel funkcionálisan összefüggő kötelezettségek átvállalásával is együtt járhat. A szerződés teljesítése a felek együttműködésén alapul. A Ptk. 345. cikk 2. §-a értelmében a jogosultnak a szerződés teljesítése során együtt kell működnie a kötelezettel, figyelembe véve a szerződés

901 Ezt meg kell különböztetni a követelés eredeti megszerzésétől, amikor a követelés eredetileg a jogosult érdekkörében jön létre.

902 Mojak, 1990, 225. o.; Mojak, 1986, 20. o.

903 Mojak, 1990, 298–299. o.

904 Lengyel Ptk. 83. cikk 2. §.

905 Lengyel Ptk. 1028. cikk.

906 A Telek- és jelzálogkönyvekről, valamint a jelzálogjogról szóló 1982. július 6-i törvény 80. cikk.

tartalmát, a közösségi együttélés elveit és a kialakult szokásokat.⁹⁰⁷ Egyes szerződések természetéből eredően a kötelezett csak akkor teljesíthet, ha azt megelőzően a jogosult bizonyos intézkedéseket foganatosított. Ezek nem képezik a jogosult kötelezettsége teljesítésének részét, és a követeléssel együtt az engedményesre szállnak át.⁹⁰⁸

A Ptk. 516. cikke értelmében, főszabály szerint, az engedményező helytállási kötelezettséggel tartozik az engedményesnek a követelésre irányuló jogosultságát illetően. A helytállási kötelezettség terjedelme azonban az engedményezésre irányuló szerződés természetétől függ. Amennyiben az engedményezés ellenszolgáltatás mellett történik, a helytállási kötelezettségre az adásvételi szerződésre vonatkozó szavatossági szabályok vonatkoznak.⁹⁰⁹ Amennyiben az engedményezés ellenszolgáltatás nélküli, a helytállási kötelezettségre az ajándékozási szerződés szabályait kell alkalmazni.⁹¹⁰ Az utóbbi felelősségi rendszer lényegesen enyhébb; az engedményező helytállása ilyenkor attól függ, hogy az, mint ajándékozó tudott-e az engedményezett követelés hibájáról.

A helytállási kötelezettség nemcsak követelésének engedményezésére vonatkozik, hanem a követelés létezésére és valódiságára is (*nomen verum* felelősség). A szakirodalom szerint ez a felelősség a következő tényállásokra terjed ki:

- a) a követelés az engedményezés időpontjában nem áll fenn, vagy ha az engedményezés tárgya jövőbeni követelés, akkor az nem a felek által megjelölt időpontban jött létre,
- b) a követelés jogosultja nem az engedményező, vagy az engedményező nem az egyedüli jogosult,
- c) a követelés nem ruházható át,
- d) a követelés nem rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, amelyekkel a követelés átruházására irányuló kötelezettség szerint rendelkeznie kellene, azaz a követelés nem volt az engedményező tulajdonában, nincs megfelelően biztosítva, vagy az adós sikeresen kifogásokat emelt a követeléssel szemben.⁹¹¹

A Ptk. 516. cikk utolsó fordulata szerint az engedményező csak akkor tartozik helytállási kötelezettséggel a kötelezett fizetőképességéért, amennyiben ezt vállalta. Az ilyen, *nomen bonum* felelősségnek nevezett szavatosság alapja a garanciaszerződés, amelyet

907 Lásd Klein, 1990, 143. o.

908 Mojak, 2021, 53–54. o.

909 Lengyel Ptk. 556–575. cikkek.

910 Lengyel Ptk. 892. cikk.

911 Zawada, 1990b, 124. o. A szakirodalom szerint az engedményező csak akkor tartozik helytállási kötelezettséggel, ha a követelés más érdekét szolgálja. Radwański, 1981, 912. o.

meg kell különböztetni a kezességi szerződéstől.⁹¹² A Ptk. 516. cikkéből következik, hogy a *nomen bonum* felelősség az engedményezés időpontjára korlátozódik. Ha az engedményezés tárgyát jövőbeni követelés képezi, az irányadó időpont az a pillanat, amikor az engedményező jogosulttá vált, hogy a követelés teljesítését a kötelezettől követelje.

Mint az már korábban említésre került, az engedményezés érvényességéhez nem szükséges a kötelezett beleegyezése. Ebből az okból kifolyólag biztosítani kell a kötelezett oltalmát mind az engedményező, mind pedig az engedményes irányában. Az engedményező irányában a kötelezett oltalma a jóhiszeműségének a függvénye, azaz attól függ, volt-e tudomása az engedményezésről. Azt is figyelembe kell venni azonban, hogy a kötelezett által valósnak vélt körülmények nem feltétlenül azok. Ennélfogva a Ptk. előíranyoz bizonyos szabályokat, amelyek célja a kötelelem kétszeres teljesítésének megelőzése.

Mindenekelőtt a Ptk. 512. cikkét kell megemlíteni, amely szerint a kötelezett az engedményezés tényéről való értesítéséig a kötelezettségét jogérvényesen az engedményezőnek is teljesítheti, kivéve, ha a teljesítés pillanatában tudomása volt az engedményezésről. A kötelezett rosszhiszeműségének bizonyítása az engedményezőt terheli. A teljesítés kötelezettségmegszüntető hatása a kötelezett akaratától függetlenül beáll. Az említett szabályok az engedményező és a kötelezett közötti egyéb jogügyletekre is alkalmazandók, mint amilyen például a nováció,⁹¹³ a tartozáselengedés,⁹¹⁴ a tartozásátruházás, a kötelezettség kiterjesztése a részletfizetésekre stb. Ebbe a csoportba kell sorolni az engedményező felé irányuló egyoldalú jogügyleteket is. A jogalkotó szándéka a kötelezett oltalma, így ezen szabály hatálya a kötelezett számára előnyös jogügyletekre korlátozódik.

A kötelezett oltalmának igénye érvényesül az ellenkező esetben is, amikor a kötelezett a kötelemet az engedményezés tudatában az engedményesnek teljesíti. A Ptk. 515. cikke értelmében, amennyiben a kötelezett, miután az engedményező írásban értesítette az engedményezésről, az engedményesnek teljesít, az engedményező a kötelezettel szemben csak akkor hivatkozhat az engedményezés érvénytelenségére, illetve csak akkor érvényesítheti az engedményezés jogalapját érintő kifogásait, ha a kötelezettnek a teljesítés pillanatában ezekről tudomása volt. A jelzett szabály rendeltetése az adós védelme abban az esetben, ha az engedményezésben bízva jogcselekményeket végzett, de az engedményező utólag mégis igényeket támaszt vele szemben. Az előző helyzethez

912 Zawada, 1990b, 134. o.

913 Lengyel Ptk. 506. cikk.

914 Lengyel Ptk. 508. cikk.

hasonlóan ezt a szabályt alkalmazni kell a kötelezett és az engedményes közötti egyéb jogügyletekre is.

A kötelezett védelme az új jogosulttal (engedményessel) szemben azon a megfontoláson nyugszik, hogy a jogi helyzete nem válhat hátrányosabbá az engedményezés eredményeképpen. Ebből az okból kifolyólag számos kifogás áll rendelkezésre az engedményes teljesítési igényével szemben. Ezek a kifogások felölelik az engedményezés érvényességét és hatályosságát, az engedményessel szembeni személyi jellegű kifogásait, illetve azon kifogásokat, amelyeket a kötelezett az engedményezővel szemben emelhetett az engedményezésről való értesítése pillanatáig.

Annak ellenére, hogy a Ptk. 513. cikk 1. §-a megemlíti a kötelezettnek az engedményezésről való tudomásszerzése tényét, a szakirodalom azon az állásponton van, hogy a kötelezett nem hivatkozhat azokra a jogcselekményekre, amelyeket az engedményezés és az arról való tudomásszerzése közötti időben intézett az engedményezőhöz. A jövőbeni követelések engedményezésének sajátos természetéből eredően, ebben az esetben a követelés létrejöttének pillanata a mérvadó.⁹¹⁵

Az engedményezővel szemben érvényesíthető kifogások közül a beszámítási kifogásnak kiemelt jelentősége van. A Ptk. 513. cikke kivételt irányoz elő a *compensatio ex persona tertii fieri nequit* szabálya alól, amely lehetővé teszi a kötelezett számára, hogy az engedményezés tárgyát képező követelésbe beszámítsa az engedményessel szembeni követelését. A beszámítható kifogások köre kiterjed azokra is, amelyek a kötelezettnek az engedményezés tényéről való értesítése után váltak esedékessé, kivéve azokat, amelyek az engedményezett követelés esedékessé válását követően váltak maguk is esedékessé.

Az engedményezés szerepét nem lehet túlértékelni. Gyakorlati jelentősége óriási, különösen, ha a bankok, biztosítótársaságok és egyéb pénzügyi szereplők tevékenységét vizsgáljuk. Az engedményezés gyakran kerül alkalmazásra a követelések érvényesítésében mint biztosíték, *datio in solutum* (*cessio in solutum*) vagy teljesítési eszköz (*cessio solutionis causa*). A *cessio in solutum* és a *cessio solutionis causa* közötti különbség abban áll, hogy az utóbbi esetben az engedményezés tárgyát képező kötelem nem az engedményezés pillanatában szűnik meg, hanem annak tényleges teljesítésével.⁹¹⁶

Az előbbieken már megállapítást nyert, hogy a szerződésátruházáshoz Lengyelországban az engedményezés és a tartozásátvállalás kombinációja szükséges. A tartozásátvállalást először az 1896. évi német BGB szabályozta. A római jogban a tartozásátvállalás joghatását novációval lehetett elérni. Ugyanez a helyzet az 1804. évi

915 Zawada, 1992, 51. o.

916 Olejniczak, 2018, 1445. o.

francia Code Napoleon és a *common law* szabályai szerint is. A lengyel jogalkotó a német modellt követte.⁹¹⁷

Tartozásátvállalással az átvállaló kötelezettséget vállal a kötelezett tartozásának teljesítésére, a kötelezett pedig szabadul a kötelemből.⁹¹⁸ A tartozásátvállalás meghatározó elemei a következők:

- a) az átvállaló a kötelezett tartozását sajátjaként vállalja át,
- b) a kötelezett szabadul a kötelemből,
- c) a kötelelemnek megmarad az azonossága.⁹¹⁹

Főszabály szerint tartozásátvállalás tárgya nem csak pénzkötelem lehet, hanem bármely polgári jogi kötelezettség.

Nincs elvi akadálya a tartozásátvállalásnak, ha a kötelem *dare* szolgáltatásra irányul. Az sem vitatott, hogy a tartozásátvállalás tárgya nem lehet *non facere* és *pati* (tűrés) szolgáltatás. Lényegesen összetettebb azonban a helyzet a *facere* szolgáltatásokkal. Megállapítható, hogy amennyiben a kötelem az adós személyéhez kötődik (például a megbízási vagy a vállalkozási szerződés esetében, amennyiben a kötelezett szakmai tudását vagy a művészi tehetségét figyelembe véve került sor a szerződéskötésre), szintén nem alkalmazható a tartozásátvállalás.⁹²⁰ Nem minősíthetők jogellenesnek a tartozásátvállalást kizáró szerződési kikötések (hasonlóan a *pactum de non cedendo*-hoz), viszont a szerződő felek jövőbeni hozzájárulása a tartozásátvállaláshoz megszünteti a tilalmat.⁹²¹ A tartozásátvállalás jövőbeni tartozásra is vonatkozhat. A Legfelsőbb Bíróság 1998. november 3-i ítélete szerint⁹²² ebben az esetben a feleknek a tartozásátvállalásra irányuló megállapodásukban meg kell határozniuk a tartozás tartalmát, létrejöttének jogalapját, valamint a jogosult és a kötelezett személyét. A felek személyét azonban nem kell konkrétan meghatározni. Elegendő, ha a szerződés egy meghatározott szempontot rögzít, amely alapján később beazonosíthatók a szerződő felek.

Az engedményezéssel ellentétben a tartozásátvállaláshoz mindhárom érintett fél együttműködésére szükség van, mert a jogosult számára nem közömbös a kötelezett személye, valamint mert harmadik fél nem avatkozhat be a kötelezett helyzetébe a

917 Lásd Olejniczak, 2018, 1450–1451. o.

918 Lengyel Ptk. 519. cikk 1. §.

919 Łętowska, 1967, 50. o.

920 Radwański, 1981, 923. o.

921 Olejniczak, 2018, 1463. o.

922 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 1998. november 3-i, I CKN 653/98. sz. ítélete, BSN 1999, nr 4, 7. o. – kommentálta Drapała, 2000, 41. o.

kötelemben. A Ptk. 519. cikk 2. § szerint tartozásátvállalásra két módon kerülhet sor:

- a) a jogosult és harmadik személy közötti szerződéssel, a kötelezett hozzájárulásával, valamint
- b) a kötelezett és harmadik személy közötti szerződéssel, a jogosult hozzájárulásával.

Sajátos esetet képez az ingatlantulajdon átruházására irányuló szerződés, a Ptk. 523. cikke értelmében. Amennyiben a tulajdont szerző fél vállalta, hogy elengedi az átruházó félnek a tulajdonhoz kapcsolódó tartozásait, kétség esetén a megállapodást tartozásátvállalásnak kell tekinteni, amellyel a szerző fél átvállalja az átruházó fél tartozásait.

A tartozásátvállalás kauzális jellege a szerződő felek akaratától függ. Amennyiben a tartozásátvállalás jogalapja a kötelezett tartozása az átvállalóval szemben, az utóbbi nem emelhet a jogosulttal szemben az ügyletből származó kifogásokat, kivéve azokat, amelyekről a jogosultnak tudomása volt.⁹²³ Ebben az esetben, a tartozásátvállalás absztrakt jogügylet.⁹²⁴ Másrészt, amennyiben a tartozásátvállalás alapját az átvállaló fél és a jogosult közötti kötelelem képezi, az átvállaló fél számára nincs korlátozás a jogosulttal szemben emelhető kifogások körét illetően. Ebből következik, hogy az utóbbi esetben a tartozásátvállalásnak kauzális jellege van.

Amennyiben a szerződés a jogosult és harmadik személy között jön létre, a jogosult hozzájárulási nyilatkozatát bármelyik félnek bármikor megteheti: a szerződés megkötése előtt vagy akár azt követően is. Ha a megállapodás a kötelezett és az átvállaló fél között jön létre, a jogosult hozzájárulását szintén bármelyik félnek bármikor kinyilváníthatja. A jogosult hozzájárulása azonban nem fejt ki joghatást, ha nem tudott az átvállaló fél fizetéseképtelenségéről. A fizetéseképtelenség megállapítása szempontjából a hozzájárulás megadásának időpontja a mérvadó.⁹²⁵ Ha az új kötelezett a jogosult hozzájárulásának megadását követően válik fizetéseképtelenné, a hozzájárulás érvényes.

Más kérdés, hogy milyen joghatása van a tartozásátvállalásnak, ha a tartozásátvállalási megállapodásban egyébként félként nem szereplő, de jogi érdekekkel rendelkező személy megtagadja a szükséges hozzájárulást, vagy ha a hozzájárulás megadására rendelkezésre álló idő alatt nem tesz hozzájáruló nyilatkozatot. Az előbbi esetben, azaz amikor a megállapodás a jogosult és a harmadik személy között jön

923 Lengyel Ptk. 524. cikk.

924 Radwański, 1981, 938. o.

925 Radwański, 1981, 923. o.

létre, a tartozásátvállalásnak nincs joghatása. Az utóbbi esetben viszont, azaz amikor a megállapodás a harmadik személy és a kötelezett között jön létre, de a jogosult megtagadja a hozzájárulást, a megállapodás a felek között igen, de a jogosulttal szemben nem fejt ki joghatást. A megállapodást ebben az esetben a Ptk. 391. cikke szerinti garanciaszerződéssé kell átminősíteni, ami azt jelenti, hogy a harmadik személy felel a kötelezettnek azért, hogy a jogosult nem fogja követelni tőle a tartozás teljesítését.⁹²⁶ A jogosult a követelésnek az eredeti kötelezettől történő teljesítéséről lemondhat szerződéssel (*pactum de non petendo*), az megszűnhet a hitelezőnek intézett teljesítéssel, beszámítással, *datio in solutum* útján vagy más módon. Ha ez a joghatás nem valósul meg, a meglévő kötelezettnek csak kártérítési igénye van a tartozást átvállaló féllel szemben.⁹²⁷ Kártérítési igény nem merül fel, ha a meglévő kötelezett önként teljesített.

A tartozásátvállalási megállapodást semmisség terhe mellett okiratba kell foglalni.⁹²⁸ Ugyanez vonatkozik a jogosult hozzájárulására, amennyiben a megállapodás a kötelezett és az átvállaló fél között jön létre. A Ptk. nem szabályozza, milyen formában kell a kötelezettnek hozzájárulását kinyilvánítania a jogosult és az átvállaló fél közötti szerződéshez. Ebből kifolyólag ez egy vitatott kérdés a szakirodalomban. Az egyik álláspont szerint a hozzájárulását írásban kell megtenni, de ebben az írásbeli forma csak bizonyítási (*ad probationem*) célokat szolgál. A Ptk. 63. cikk 2. §-a értelmében ugyanis, ha egy jogügylet érvényességéhez különleges forma szükséges, a harmadik személy hozzájárulását tartalmazó nyilatkozatot is ugyanebben a formában kell megtenni.⁹²⁹ Ezt az álláspontot azonban a Legfelsőbb Bíróság az 1998. június 26-i és a 2005. november 29-i ítéleteiben elutasította.⁹³⁰ A bíróság álláspontja szerint a Ptk. 522. cikke kizárja ebben az esetben a 63. cikk 2. §-ának alkalmazását. Az 522. cikk ugyanis semmisség terhe mellett csak a jogosult jóváhagyását tartalmazó nyilatkozat formai követelményét szabályozza, és nem érinti a kötelezett jóváhagyó nyilatkozatának formáját. Ebből az okból kifolyólag, a Bíróság szerint, a kötelezett jóváhagyó nyilatkozatát bármilyen formában megteheti.⁹³¹

926 Szpunar, 2009.

927 Olejniczak, 2018, 1484. o.

928 Lengyel Ptk. 522. cikk 2. §.

929 Radwański, 1981, 927. o.; Ciepla, 2011, 881. o.

930 A lengyel Legfelsőbb Bíróság 1998. június 26-i, II CKN 925/97. sz. ítélete, OSNC 1999 nr 1, poz. 6 – kommentálta Drapała, 1999, 45. o.; a Legfelsőbb Bíróság 2005. november 29-ei, III CK 302/05. sz. ítélete, EX nr 466009.

931 Ezt az álláspontot képviseli Olejniczak, 2018, 1488. o.

A tartozásátvállalás alapvető joghatása, hogy harmadik személy lép a kötelemben a kötelezett oldalán, a meglévő kötelezett pedig a kötelemből szabadul. Alanyváltás áll ugyan be a kötelezett oldalán, de a kötelelem azonossága nem változik.⁹³² Ez az alapvető különbség a tartozásátvállalás Lengyelországban is elfogadott német típusa és a nováció azon típusa között, amely például Franciaországban hódított teret. A tartozásátvállalás terjedelme, azaz hogy az átvállaló a teljes tartozást vagy annak csak egy részét vállalja-e át, a tartozásátvállalási megállapodás tartalmától függ. Amennyiben a felek másként nem rendelkeztek, az átvállaló a tartozást a járulékos kötelezettségekkel együtt vállalja át, többek között az ügyleti és késedelmi kamatszolgáltatással.

További problémát jelent a biztosítékok sorsa. Az alapvető elv az, hogy a kötelezettől származó biztosítékok követik a tartozást. Ez különösen a kötelezett által biztosított kézi- és jelzálogra vonatkozik. Nem vonatkozik azonban a harmadik személyektől származó biztosítékokra, amelyeket csak akkor érint a tartozásátvállalás, ha a zálogkötelezett harmadik személy a beleegyezését adja. A Ptk. 525. cikke értelmében, amennyiben a követelés biztosítéka kezesség vagy harmadik személytől származó korlátolt dologi jog, ezek a tartozásátvállalással megszűnnek, kivéve, ha a kezes, illetve harmadik személy beleegyezését adja, hogy a kezesség vagy korlátolt dologi jog továbbra is a követelés biztosítéka maradjon. Az átvállaló által nyújtott biztosítékok azonban fennmaradnak. A tartozásátvállaláshoz való hozzájárulást a biztosítékok fennmaradásához adott beleegyezéseként kell értelmezni.

A harmadik személy által nyújtott biztosítékok megszűnésének szabálya tartozásátvállalás esetén jelentős kivételt képez a kötelelem azonosságának elve alól. Ezen kívül a tartozásátvállalás általában a tartozáselismeréssel megegyező joghatást fejt ki, így a követelés elévülésének megszakadását okozza.⁹³³ A szakirodalom szerint azonban, ha az elévülési idő már a tartozásátvállalás előtt lejárt, a kötelezett pedig nem hivatkozott elévülésére, az átvállaló fél elévülési kifogást emelhet.⁹³⁴

Az alapvető kérdés az, mely kifogásokat érvényesítheti az átvállaló fél a jogosulttal szemben? Ezek a kifogások három csoportba sorolhatók:

- a) minden olyan kifogás, amelyet a kötelezett emelhetett a jogosulttal szemben, kivéve a saját követelésével történő beszámítási kifogást;
- b) a tartozásátvállalási megállapodásból eredő kifogások, mint amilyen például a megállapodás érvénytelenségére irányuló kifogás;

932 Radwański, 1981, 929. o.

933 Pyziak-Szafnicka, 1993, 44. o.

934 Olejniczak, 2018, 1498. o.

c) az átvállalónak a jogosulttal szembeni személyes kifogásai.

Az átvállaló azonban nem hivatkozhat a jogosulttal szemben a tartozásátvállalás jogalapját képező, az átvállaló és a korábbi kötelezett között fennálló jogviszonyból eredő kifogásokra. Ez azonban nem vonatkozik azokra a kifogásokra, amelyekről a jogosultnak tudomása volt.⁹³⁵ Ebből az okból kifolyólag, amint az már ez előbbieken említésre került, amikor a tartozásátvállalás jogalapja a kötelezett és az átvállaló közötti kötelelem, a tartozásátvállalás absztrakt jogügyletnek minősül, ellentétben a lengyel polgári jog kánonját képező kauzális jogügyletek főszabályával.

A fent említettek a tartozásátvállalásra vonatkoznak, amely során a kötelezett szabadul a kötelemből. A szerződési szabadság elvével összhangban azonban lehetséges a tartozáshoz való csatlakozás is, azaz a tartozáselvállalás.

Tartozáselvállalással harmadik személy vállalja a tartozás teljesítését, anélkül, hogy az eredeti kötelezett szabadulna a kötelemből. Ebben az esetben tehát a jogosult nem egy, hanem két kötelezettől érvényesítheti követelését. A meglévő és az új kötelezettnek egyetemleges kötelezettsége van a jogosult irányában. Az ilyen megállapodás lényegi eleme a tartozáshoz csatlakozó személy arra irányuló szándéknyilatkozata, hogy egyetemleges kötelezettként vállalja a meglévő kötelezett tartozásának teljesítését, anélkül, hogy a meglévő kötelezett szabadulna a kötelemből. A tartozáselvállalás származhat a kötelezett és harmadik személy, illetve a jogosult és harmadik személy közötti szerződésből. Az előbbi esetben nem szükséges a jogosult hozzájárulása, mert jogi helyzete a tartozáselvállalással csak előnyösebb lesz – egy helyett két egyetemleges kötelezettől követelheti a tartozás teljesítését.⁹³⁶ Az utóbbi esetben pedig a meglévő kötelezett beleegyezésére azért nincs szükség, mert a tartozáselvállalással a helyzete semmilyen tekintetben sem lesz hátrányosabb. Sőt, még el is kerülheti a tartozás teljesítését, ha a jogosult a tartozást a másik kötelezettől érvényesíti. Ha mégis ő teljesítene a jogosultnak, visszakereseti joga lesz az új kötelezettel szemben.⁹³⁷ A tartozáselvállalás közvetlen eredménye a megállapodás tartalmától függ. A tartozásátvállaláshoz hasonlóan ez nem változtatja meg magát a tartozást; a kötelelem tartalma változatlan marad. A tartozásátvállalással ellentétben azonban a harmadik személytől származó biztosítékok nem szűnnek meg, mert a biztosítékot nyújtó fél helyzete a tartozáselvállalással nem romlik. Sőt, éppen ellenkezőleg, javul, mert kisebb a kockázata annak, hogy a

935 Lengyel Ptk. 524. cikk.

936 Radwański, 1981, 939. o.

937 Olejniczak, 2018, 1523. o.

jogosult a követelést éppen attól a kötelezettől érvényesíti, akinek a javára a biztosítékot létesítette.

A tartozáselvállalás olyan speciális törvényi szabályozás eredménye is lehet, amely a meglévő és az új kötelezett egyetemleges felelősségét irányozza elő. Ebben az esetben nem szükséges a jogosult hozzájárulása. A tartozáselvállalás jogszabályon alapuló esetiből a következőket kell kiemelni:

- a) A vállalkozás átruházása⁹³⁸ – a vállalkozást vagy mezőgazdasági üzemet megszerző fél az elidegenítő féllel egyetemlegesen felel a vállalkozás vagy a mezőgazdasági üzem tevékenységével kapcsolatos kötelezettségekért, kivéve, ha a szerzés pillanatában nem tudott róluk, és az elvárt gondossággal járt el. A megszerző fél felelőssége arra az összegre korlátozódik, amely megfelel a vállalkozás, illetve a gazdaság állapotának az ügylet létrejöttének időpontjában, a jogosult követelése kielégítésének pillanatában érvényes áraknak megfelelően. Ez a felelősség nem zárható ki vagy korlátozható a jogosult hozzájárulása nélkül.
- b) Személyegyesítő társasághoz való csatlakozás vagy kereskedelmi társasági szerződés megkötése egyéni vállalkozóval:⁹³⁹ a társasághoz csatlakozó személy felel a társaságnak a csatlakozás időpontját megelőzően keletkezett kötelezettségeiért; az a személy, aki társasági szerződést köt egyéni vállalkozóval, aki üzleti vállalkozást apportál a társaságba, szintén felel az üzleti vállalkozás vezetése során a társaság alapításának időpontját megelőzően keletkezett kötelezettségekért az apportált vállalkozásnak az apportálás időpontjában fennálló értékéig és a hitelező kielégítésének időpontjában érvényes árakon.

Mint az már a fejezet elején említésre került, a lengyel jogalkotó a szerződésátruházást csak speciális esetekre vonatkozólag szabályozza. Az egyik ilyen speciális szabályozás a mezőgazdasági termékek adásvételére vonatkozik. A Ptk. 625. cikke értelmében, amennyiben a mezőgazdasági termékek szolgáltatására kötött adásvételi szerződés létrejötté után a mezőgazdasági farm más személy birtokába kerül, a szerződésből eredő jogok és kötelezettségek a farmot megszerző személyre szállnak át. A szerződés átruházására azonban mégsem kerül sor, amennyiben a szerzés visszterhes szerződés alapján történt, a szerző félnek pedig nem volt tudomása az adásvételi szerződés meglétéről, és kellő gondosságot mutatva sem szerezhetett tudomást róla.

Szerződésátruházásra kerül sor abban az esetben is, ha a bérlemény feletti tulajdonjog kerül átruházásra. A Ptk. 678. cikke szerint a bérlemény feletti tulajdonjog

938 Lengyel Ptk. 554. cikk.

939 A Gazdasági társaságokról szóló törvénykönyv 32. és 33. cikkei.

átruházásával a bérleti szerződés tartama alatt a tulajdont szerző fél az átruházó félnek a bérleti szerződés szerinti jogaiba és kötelezettségeibe lép. A szerző fél azonban a törvényi határidőket tiszteletben tartva a bérlő értesítésével felmondhatja a bérleti szerződést. Abban az esetben nem jogosult a bérleti szerződés felmondására, ha azt határozott időre kötötték az írásbeli forma betartása mellett, a szerződkötés dátumának hitelesítésével, illetve amennyiben a bérlemény a bérlőnek átadásra került. E szabályokat értelemszerűen alkalmazni kell a haszonbérleti szerződésre is.⁹⁴⁰

Az említett szabályok csak a tulajdonjog jogügyleti átruházására vonatkoznak. A Legfelsőbb Bíróság 1986. június 5-i ítélete⁹⁴¹ szerint a bérlő nem támaszthat a szerző féllal szemben a bérlemény szükséges, – illetve a bérlőt terhelő egyéb – javításai költségeire vonatkozó követeléseket. A Legfelsőbb Bíróság 2014. május 8-i ítélete⁹⁴² szerint továbbá, amennyiben a bérlő megnövelte a bérlemény értékét a tulajdonjog elidegenítése előtt, a szerző féllal szemben megtérítési igényt támaszthat az értéknövekedés mértékéig. Mivel a tulajdont átruházó fél helyére a bérleti jogviszonyban a szerző fél lép be, az értéknövekedéssel kapcsolatos követeléseket ahhoz a félhez kell intéznie, aki a bérleti jogviszony megszűnésekor bérbeadói minőséggel rendelkezik.

Speciális szabályozás vonatkozik a biztosítási szerződésre a biztosított vagyontárgy elidegenítése esetében. Ezt a Ptk. 823. cikke szabályozza, amelyet a jogalkotó 2007-ben módosított. Korábban a jogkövetkezmények eltérőek voltak, attól függően, hogy a biztosított tárgy ingatlan vagy ingóság volt-e. A biztosított ingatlan átruházása a biztosítási szerződésből eredő jogok és kötelezettségek átháramlását eredményezte. Az elidegenítő fél a tulajdont szerző féllal egyetemlegesen felelt a biztosítónak az átruházásról szóló értesítés pillanatáig esedékessé vált biztosítási díjért. Mind az új tulajdonos, mind pedig a biztosító felmondhatták a biztosítási szerződést. Ha a biztosítási tárgy ingóság volt, eltérő rendelkezés hiányában, a tulajdonjog elidegenítése a biztosítási szerződés törvény erejénél fogva történő megszűnését eredményezte.

A Ptk. 2007. évi módosítása után a biztosítási tárgy elidegenítése esetén a biztosítási szerződésből eredő jogok átruházhatóvá váltak a biztosítási tárgyat megszerző félre. E jogok átruházásához a biztosító hozzájárulása szükséges, kivéve, ha a biztosítási szerződés vagy az általános biztosítási feltételek másként rendelkeznek. A fent említett jogok átruházása esetén az elidegenítő felet terhelő kötelezettségek az elidegenítés tárgyát megszerző félre szállnak át, kivéve, ha a felek a biztosító hozzájárulásával másként állapodtak meg. A kötelezettségek átszállása ellenére az elidegenítő fél a tulajdont

940 Lengyel Ptk. 694. cikk.

941 A Legfelsőbb Bíróság 1986. június 5-i, IV CR 137/86. sz. ítélete, OSNCP 1986, nr 7, 142. o.

942 A Legfelsőbb Bíróság 2014. május 8-i, V CSK 375/13. sz. ítélete, LEX nr 1463951.

szerző féllel egyetemlegesen felel a biztosítási díj kifizetéséért, amely a biztosítási tárgynak a tulajdont szerző félre történő átruházásának pillanatát követően vált esedékessé. Ha az említett jogok nem szálltak át a biztosítás tárgyát megszerző félre, a biztosítási jogviszony a biztosítás tárgyának a tulajdont szerző félre való átszállásának pillanatában megszűnik. Ezek a szabályok nem vonatkoznak azonban az olyan követelések átruházására, amelyek a szerződésben előírányzott baleset következményeként keletkeztek vagy keletkezhetnek.

A bérleti szerződéshez hasonlóan ebben az esetben is csak akkor kerül sor szerződésátruházásra, ha a tulajdonátruházás jogügylet alapján történt, nem pedig egyetemes jogutódlás, azaz öröklés jogcímén. A szabályozás egyébként éles kritika tárgya volt, mert nehéz behatárolni azokat a követeléseket, amelyek a biztosított dolog tulajdonosának javára a biztosítási szerződésből, a szerződésben előírányzott esemény bekövetkezéséből keletkeztek vagy keletkezhetnek a jövőben.⁹⁴³ A szabályok közötti kapcsolat nem egészen világos. Az utóbbi előírás azt szabályozza, hogy a biztosítási követelések átruházása a biztosított tárgy átruházása nélkül is lehetséges. Ami a jövőbeni követelés átruházását illeti, a szerző félnek rendelkeznie kell valamilyen biztosítási érdekekkel. A leggyakoribb eset a biztosítási követelésnek a biztosított dolog megvásárlásához hitelt nyújtó bankra történő átruházása.

Speciális szabályozás vonatkozik a biztosított tárgyat megszerző félnek a biztosítási szerződésbe történő belépésére, engedményezési szerződés megkötése nélkül, a kötelező gépjármű-felelősségbiztosítás és a mezőgazdasági épületek kötelező biztosítása területén.⁹⁴⁴

3.6. Románia

A román Polgári törvénykönyv (Ptk.) szabályozása értelmében a szerződésátruházás (*cesiunea de contract*) az engedményezéstől alapvetően eltérő jogintézmény.⁹⁴⁵ Szerződésátruházásnak minősül, amikor az egyik fél (átruházó) egy szerződésből eredő, a másik szerződő fél (a másik fél vagy a szerződésben bennmaradó fél) irányában fennálló jogait és kötelezettségeit megállapodással átruházza egy másik félre (a szerződésbe belépő fél). „A szerződésátruházással az egyik felet a jogviszony alapján megillető valamennyi

943 Kucharski, 2010, 270. o.

944 Lásd ezzel kapcsolatban a Kötelező biztosításról, biztosítási garanciaalapról és a Lengyel Gépjármű-biztosítási Hivatalról szóló, 2003. május 23-i törvény 31. és 67. cikkeit (egységes szerkezetbe foglalt törvényszöveg Dz. U. 2022/621).

945 Vö. Veress, 2022a, 187–189. o.; román Ptk. 1315–1320. cikkek.

*jogosultság és kötelezettség tekintetében alanyváltozásra kerül sor: a régi jogalany kilép a jogviszonyból, és helyére új fél lép. A jogviszony ugyanakkor (egyéb elemei tekintetében) változatlan tartalommal fennmarad.*⁹⁴⁶

A szerződésátruházás feltételei a román jogban a következők:

- a) a szolgáltatásokat még nem teljesítették teljes egészükben;
- b) a szerződés átruházásához szükséges a szerződésben bennmaradó fél beleegyezése (ez a hozzájárulás viszont lehet előzetes is), vagyis a szerződésátruházás háromoldalú megállapodást feltételez (még akkor is, ha ezek a nyilatkozatok időben elválnak egymástól);
- c) ha az átruházott szerződésre alaki követelmények vonatkoznak, akkor a szerződést átruházó megállapodásnak és a másik fél elfogadó nyilatkozatának eleget kell tenniük az átruházott szerződésre vonatkozó formai feltételeknek (például közokirati forma).⁹⁴⁷

A második feltétel kapcsán fontos leszögezni, hogy nem ellentétes a román Ptk. rendelkezéseivel, hogy a szerződésben megadott előzetes hozzájárulás visszavonásának a jogát is kiköссék a felek. *„A visszavonás joga lehetőséget adhat arra, hogy a szerződésben maradó fél adott esetben ne fogadhassa el a számára nem megnyugtató szerződéses pozíciócsereét.*”⁹⁴⁸

A szerződésátruházásra sajátos szabályok vonatkoznak a bérleti szerződés esetén. A román Ptk. 1805. cikke egyfelől ingatlanbérlet esetén megengedi a bérlőnek, hogy a szerződést a bérbeadó beleegyezése nélkül átruházza, amennyiben ezt nem tiltották kifejezetten meg a szerződésben.

Amennyiben a bérbe adó tulajdonos a bérbe adott vagyontárgyat elidegeníti (eladja, elajándékozza), a román Ptk. 1811. cikke szerint a bérlő a jogait az új tulajdonossal szemben is érvényesítheti, amennyiben:

- a) telekkönyvezett ingatlan esetében a bérletet feljegyezték a telekkönyvbe;
- b) telekkönyvbe nem bejegyzett ingatlan esetén, ha a bérleti szerződés hivatalos keltezése megelőzi az elidegenítés hivatalos keltezését;
- c) nyilvánossági feltételeknek alávetett ingóságok esetén, ha a bérlő e feltételeket teljesítette;

946 Vékás, 2019, 348. o.

947 Az ingatlan-nyilvántartás szabályait vagy egyéb nyilvánossági követelményeket szintén tiszteletben kell tartani.

948 Vékás, 2019, 348. o.

d) egyéb ingóságok esetén, ha az elidegenítés időpontjában a dolog a bérlő használatában volt.

Nyilván ebben az esetben a bérlő az új tulajdonosnak tartozik teljesíteni a szerződésből fakadó kötelezettségeit.

A bérleti szerződésben a felek megállapodhatnak arról, hogy elidegenítés esetén a bérlet megszűnik.⁹⁴⁹

Egyértelműen látszik, hogy az engedményezéshez viszonyítva a román jogban is két alapvető eltérés áll fenn a szerződésátruházásra nézve:

- a) Az engedményezés valamely jog átruházását eredményezi. A szerződésátruházás azonban egy teljes szerződési pozíciót ruház át, azaz jogok és kötelezettségek összességét.
- b) Engedményezés esetén az adós beleegyezése nem szükséges, elegendő az adós értesítése az engedményezésről. Szerződésátruházás esetén a szerződésben bennmaradó fél beleegyezése elengedhetetlen feltétel.

A szerződésátruházás attól a pillanattól fejt ki hatásait (válik hatályossá), amikor a másik szerződő fél beleegyezik az átruházásba, vagy (amikor előzetes beleegyezését adta a szerződésátruházáshoz) attól a pillanattól, amikor az átruházásról őt értesítették.

A szerződésátruházás joghatásai a szerződésből kilépő fél és a szerződésben bennmaradó fél között a következők:

- a) A szerződésben bennmaradó fél elbocsáthatja a kötelemből a szerződésből kilépő felet. Ez a főszabály: amennyiben a felek nem rendelkeztek másként, az átruházó fél mentesül a szerződésben bennmaradó féllal szemben a szerződésből fakadó kötelezettségei alól.
- b) A szerződésben bennmaradó fél fenntarthatja a szerződésből elbocsátott felet kötelezettként arra az esetre, ha az új kötelezett nem teljesítene megfelelően. Ebben az esetben a szerződésben bennmaradó félnek az átruházó elleni visszkerezet elvesztésének terhe mellett értesítenie kell az átruházót arról, hogy a szerződésbe belépő fél nem teljesítette kötelezettségeit a teljesítés elmulasztásának vagy pedig az elmulasztás tudomásulvételének időpontjától számított 15 napos határidőn belül.

949 Román Ptk. 1812. cikk.

A szerződésátruházás joghatásait a szerződésbe belépő fél és a szerződésben bennmaradó fél között is vizsgálni kell. A bennmaradó szerződő fél a szerződésből eredő összes kifogását érvényesítheti a szerződésbe belépő féllel szemben. A bennmaradó fél azonban csak akkor hivatkozhat az átruházóval szemben a jognyilatkozatot érintő akarathibákra, valamint az átruházóval való jogviszonyából származó kifogásokra, ha fenntartotta ezt a jogát, amikor beleegyezését adta a helyettesítéshez.

A harmadik vizsgált terület az átruházó és a belépő fél közötti viszony. Ebben az esetben két joghatást kell kiemelni:

- a) Az átruházó jóállással tartozik a szerződés érvényességéért.
- b) Ha az átruházó jóállást vállal a szerződés teljesítéséért, kezesként felel a szerződésben bennmaradó fél kötelezettségeinek teljesítéséért a szerződésbe belépő féllel szemben.

3.7. Szerbia, Horvátország és Szlovénia

3.7.1. Szerbia

A szerb Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) a kötelem alanyváltoztatásának eseteitől elkülönítve, a szerződési jog általános szabályait tartalmazó fejezetben kifejezetten szabályozza a szerződésátruházás (*ustupanje ugovora*) intézményét. A jogintézmény elnevezésének szó szerinti fordítása a szerződésengedményezés lenne, viszont a magyar jogi terminológiának a szerződésátruházás felel jobban meg.⁹⁵⁰ Már a néhai szövetségi Köt. 1978-as elfogadását követő években megjelenő szakirodalmi álláspontok kihangsúlyozták, hogy az összehasonlító jogban akkor meglehetősen ritkaságszámba ment, hogy a polgári törvénykönyv, illetve a kötelmi viszonyokat szabályozó törvény külön szabályozást tartalmazott a szerződésátruházásról. A törvény elfogadásának időszakában az európai jogösszehasonlításban egyedül az olasz Polgári törvénykönyv és az akkori jugoszláv Köt. szabályozták kifejezetten a szerződésátruházás intézményét.⁹⁵¹

A törvény szerint visszerthes szerződésben az egyik fél, a másik fél beleegyezésével, átruházhatja harmadik személyre a szerződést, amivel a harmadik személy minden, e szerződésből származó joga tekintetében pedig jogosulttá, a kötelezettsége tekintetében

950 Gárdos, 2005, 20. o.

951 Stanković, 1979, 194. o.

kötelezetté válik.⁹⁵² Függetlenül attól, hogy a jogszabályhely szó szerint a „szerződés átruházása” szókapcsolatot használja, a szakirodalom kiemeli, hogy a szerződés önmagában mint jogkövetkezményeket kiváltó tényállás nem ruházható át, az nem lehet jogi forgalom tárgya. Ezért az átruházás tárgya a szerződésből kilépő fél jogainak és kötelezettségeinek összessége, amit a szakirodalom *szerződési státusz*nak nevez.⁹⁵³ Egy másik megfogalmazás szerint a szerződésátruházás tárgya a szerződésből kilépő fél *szerződési jogállása*.⁹⁵⁴ A szerződési státusz átruházásával nemcsak a szerződésből kilépő fél jogai és kötelezettségei kerülnek átruházásra, hanem az ezekhez tapadó *alakitó jogosultságok* is. Ilyenek például a szerződéstől való elállás joga, a felmondás joga, a szerződés megtámadására vonatkozó jog, a fedezetelvonó jogügylet megtámadásának joga stb.

A törvény kifejezetten rögzíti tehát, hogy csak a visszerthes szerződési pozíció ruházható át a szerződésátruházásra vonatkozó szabályok szerint. Ezt teljesen természetyszerűnek ítéli meg a szakirodalom, mert az ingyenes, illetve egyoldalúan kötelező szerződésekben mindkét félnek vagy csak joga, vagy csak kötelezettsége van, de nem mindkettő. Ezért az ilyen szerződésekben a szerződés átruházására irányuló megállapodás valójában engedményezési vagy tartozásátvállalási megállapodásnak minősíthető, attól függően, melyik fél szerződési pozíciója az átruházás tárgya.⁹⁵⁵ Ezen kívül a szakirodalom kiemeli, hogy csak a még nem teljesített szerződés alkalmas átruházásra, valamint csak az a szerződés, amelyben még egyik fél sem teljesített. Ha az egyik fél már teljesített, a másik félnek már megszűnt a követelése, így annak átruházása (úgymond engedményezése) okafogyottá vált. Ebben az esetben csak ennek a félnek a tartozása, azaz a másik fél követelése lehet az átruházás tárgya, ami újfent a tartozásátvállalás, illetve engedményezés mezejére vezet bennünket.⁹⁵⁶ Végül, logikusnak tűnik, hogy az *intuitu personae* szerződések sem ruházhatók át, illetve azok sem, amelyekben a felek kizárták az átruházás lehetőségét, mivel ezekben az esetekben a követelés engedményezése és a tartozás átvállalása sem lehetséges.⁹⁵⁷

A szakirodalomban vitatott volt, hogy a szerződésben maradó fél beleegyezése lényegi eleme-e a szerződésátruházásnak. A kisebbséginek minősíthető álláspont szerint a szerződésben maradó fél beleegyezését nem kell a szerződésátruházás lényegi elemének minősíteni. A szerződésátruházás ugyanis az egyik szerződő fél és egy harmadik személy közötti megállapodás, amelynek nem részese az alapszerződésben szereplő másik

952 Szerb Köt. 145. cikk (1) bek.

953 Salma, 2009, 419. o.; Stanković, 1979, 195. o.

954 Radišić, 2008, 379. o.

955 Stanković, 1979, 197. o.

956 Stanković, 1979, 197. o.

957 Stanković, 1979, 197. o.

fél. Tehát a szerződésátruházás megvalósulhat a másik fél beleegyezése nélkül is, egyedül a beleegyezés hiányában a szerződésből kilépni szándékozó fél nem szabadul szerződési kötelezettségei alól. Ebben az esetben a másik szerződő félnek két kötelezettje van, a szerződésbe lépő és a szerződésben maradó fél. Ugyanakkor, ezen álláspont szerint, a szerződésátruházás a szerződésben maradó fél beleegyezése nélkül is kifejt joghatást a másik fél követelése tekintetében. Így, a másik fél beleegyezése nélkül, a szerződésátruházás a szerződésből kilépő fél követelése tekintetében engedményezésnek fog minősülni. Az ilyen szerződésátruházást, amelyhez a szerződésben maradó fél nem adta beleegyezését, ezen álláspont képviselői *részleges szerződésátruházás*nak nevezik.⁹⁵⁸ A másik álláspont szerint, amely többségének minősíthető, a szerződésben maradó fél beleegyezése a szerződésátruházás lényegi eleme.⁹⁵⁹ Ezt az álláspontot követi a Köt. is, amely, mint már említésre került, a szerződésátruházás mindennemű joghatását a szerződésben maradó fél beleegyezésétől teszi függővé. A bírósági gyakorlat még ennél is szigorúbb álláspontot képvisel: a szerződésben maradó fél beleegyezésének kifejezettnek kell lennie – hallgatólagosan nem lehet szerződésátruházáshoz beleegyző nyilatkozatot tenni.⁹⁶⁰

A szerződés átruházásával a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél közötti szerződéses jogviszony átháramlik a szerződésbe belépő és szerződésben maradó félre, abban a pillanatban, amikor a szerződésben maradó fél beleegyezését adta a szerződés átruházásához, amennyiben már előzetesen hozzájárult, illetve amikor a szerződés átruházásáról értesítették.⁹⁶¹ A szerződésben maradó fél beleegyző nyilatkozata csak akkor fejt ki joghatást, ha azt az átruházott szerződés alaki feltételeivel megegyező formában tette meg.⁹⁶² Ezért, habár az alaki feltételek párhuzamosságának elve több kivételt is ismer, a szerződésátruházás esetében mégis a főszabály érvényesül. A járulékos jogosultságokra vonatkozólag a törvény a tartozásátvállalásra vonatkozó szabályok megfelelő alkalmazását irányozza elő.⁹⁶³

A törvény előírja, hogy a szerződésből kilépő fél helytállási kötelezettséggel tartozik a szerződésbe belépő félnek az átruházott szerződés érvényességéért.⁹⁶⁴ Főszabály szerint nem tartozik helytállási kötelezettséggel a szerződésben maradó fél kötelezettségének teljesítéséért, kivéve, ha ezt a felek külön kikötötték.⁹⁶⁵ Úgyszintén, a szerződésben

958 Stanković, 1979, 199–199. o.

959 Stanković, 1979, 199–200. o.

960 Lásd pl. a Gazdasági Fellebbviteli Bíróság Pž 488/2016. sz. határozatát. *Paragraflex* adatbázis.

961 Szerb Köt. 145. cikk (2) bek.

962 Szerb Köt. 145. cikk (3) bek.

963 Szerb Köt. 145. cikk (4) bek.

964 Szerb Köt. 146. cikk (1) bek.

965 Szerb Köt. 146. cikk (2) bek.

maradó félnek sem tartozik helytállási kötelezettséggel, abban az értelemben, hogy a szerződésbe lépő fél teljesíti a szerződési kötelezettségeit, kivéve ha ezt kifejezetten vállalta.⁹⁶⁶ Habár ezt a törvény nem szabályozza, a szakirodalom kiemeli, hogy a szerződésből kilépő fél köteles a szerződésbe belépő félnek átadni minden okiratot, amely alapján a szerződés tartalma azonosítható és megfelelően minősíthető a szerződésbe lépő fél számára. Ugyanakkor köteles átadni minden birtokában lévő okiratot, amely bizonyítási eszköznek minősülhet a szerződésben maradó féllel szembeni követelés érvényesítésekor. Amennyiben a szerződésből kilépő fél elmulasztja ezeket az okiratokat a szerződésbe belépő félnek átadni, hibásan teljesíti a szerződésátruházási megállapodást, ami miatt a szerződésbe lépő fél a szerződési jog általános szabályai szerint a megállapodástól hibás teljesítés, illetve nemteljesítés miatt elállhat.⁹⁶⁷

Végül, a törvény rögzíti, hogy a szerződésben maradó fél a szerződésbe lépő féllel szemben minden, az átruházott szerződésből eredő kifogását érvényesítheti, valamint azokat a kifogásokat is, amelyeket más jogalapon érvényesíthet vele szemben, viszont nem érvényesítheti a szerződésből kilépő féllel szembeni kifogásait.⁹⁶⁸

A törvény külön nem nevesíti, de figyelembe véve, hogy a szerződésbe lépő fél a szerződésből kilépő fél kötelezettségeit is átvállalja, értelemszerűen a szerződésben maradt féllel szemben érvényesítheti azokat a kifogásokat, amelyeket a szerződésből kilépő fél is érvényesíthetett volna, és természetesen azokat is, amelyeket a szerződésátruházás után, már szerződő félként érvényesíthet.⁹⁶⁹ Vitatott azonban, hogy a szerződésbe lépő fél a szerződésben maradó féllel szemben érvényesítheti-e azokat a kifogásokat, amelyek szerződésátruházáshoz kapcsolódnak. Például kifogást emelhet-e a szerződésben maradó féllel szemben, hogy a szerződésátruházási megállapodást akarathiba hatása alatt vagy cselekvőképtelen állapotban kötötte meg. A szakirodalom szerint ezeket a kifogásokat is érvényesítheti a szerződésben maradt féllel szemben, viszont a kifogás érvényesítése nem vezethet ahhoz, hogy a szerződésben maradó fél teljesítésének tárgyát megtartsa. A kifogás érvényesítése, azaz a szerződésátruházási megállapodás sikeres megtámadása után köteles a szerződésben maradó félnek a teljesítés tárgyát visszaszolgáltatni.⁹⁷⁰ A szerződésátruházás érvénytelenségének megállapítására irányuló kifogást viszont csak akkor érvényesítheti a szerződésben maradó féllel szemben, ha jóhiszemű volt, azaz ha nem tudott és nem is kellett tudnia a szerződésátruházási

966 Szerb Köt. 146. cikk (3) bek.

967 Stanković, 1979, 201. o.

968 Szerb Köt. 147.

969 Stanković, 1979, 201. o.

970 Stanković, 1979, 201. o.

megállapodás hibáiról. Ha nem volt jóhiszemű, úgy kell tekinteni, hogy lemondott jogáról, hogy a kifogásokat a szerződésben maradó féllel szemben érvényesítse.⁹⁷¹

3.7.2. Horvátország

A hatályos horvát Kötelmi viszonyokról szóló törvény (Köt.) tartalmilag azonos szabályozást irányoz elő a szerződésátruházással kapcsolatban, mint a valamikori szövetségi Köt.,⁹⁷² de a normákat rendszertanilag máshova helyezte: kiemelte a visszterhes szerződésekre vonatkozó fejezetből, és a kötelem alanyváltozásaira vonatkozó szabályok közé iktatta. Emellett terminológiai szempontból is módosult a jogintézmény: a szövetségi (és a szerb) törvényben szereplő szerződésengedményezés helyett a szerződésátruházás (*prijenos ugovora*) kifejezést használja a horvát Köt. A terminológiai módosításnak éppen az volt a célja, hogy nyelvi szempontból is világosan megkülönböztetésre kerüljön a szerződésátruházás a követelés engedményezésétől.⁹⁷³

A horvát Köt. értelmében a szerződő fél, a másik fél beleegyezésével, átruházhatja harmadik személyre a szerződést, amely ezáltal minden őt megillető jog jogosultja, illetve minden őt terhelő szerződési kötelezettség kötelezettje lesz.⁹⁷⁴ A szerződés átruházása alatt a horvát szakirodalom is a szerződési státusz átruházását érti, ami magában foglalja, a szerződés és a törvény szerinti jogosultságokon és kötelezettségeken kívül, a szerződéssel kapcsolatos alakító jogokat is.⁹⁷⁵ Habár ezt a törvény külön nem emeli ki, csak visszterhes szerződés lehet átruházás tárgya, azok közül is csupán azok, amelyek nem *intuitu personae* jellegűek.⁹⁷⁶ A szerződési jogviszony akkor háramlik át a szerződésbe lépő félre, amikor a másik fél beleegyezését adta a szerződésátruházáshoz, illetve amikor értesítették a szerződésátruházásról, amennyiben egy korábbi időpontban már beleegyezését adta a majdani szerződésátruházáshoz.⁹⁷⁷ A horvát jog is az alaki feltételek párhuzamosságának elvét követi a szerződésátruházás tekintetében, de csak a szerződésben maradó fél beleegyező nyilatkozatát illetően: a beleegyező nyilatkozatot az átruházás tárgyát képező szerződésnek megfelelő (törvényi vagy szerződési) formában kell megtenni.⁹⁷⁸ A szakirodalom értelmezése szerint tehát maga a szerződésátruhá-

971 Stanković, 1979, 201–202. o.

972 Horvát Köt. 127–129. cikk.

973 Gorenc, 2014, 198. o.

974 Horvát Köt. 127. cikk (1) bek.

975 Gorenc, 2014, 199. o.

976 Gorenc, 2014, 199–200. o.

977 Horvát Köt. 127. cikk (2) bek.

978 Horvát Köt. 127. cikk (3) bek.

zás konszenzuális szerződés, mert a törvény nem irányoz elő külön alaki feltételeket, de a beleegyező nyilatkozat érvényesen csak a szerződés alaki feltételeivel megegyező formában tehető.⁹⁷⁹ A járulékos jogosultságokkal kapcsolatban a törvény előírja a tartozásátvállalás szabályainak értelemszerű alkalmazását a szerződésátruházásra.⁹⁸⁰

A szerződésből kilépő fél felelősségét a horvát Köt. a valamikori szövetségi törvény-nyel azonos módon rögzíti. A szerződésből kilépő fél helytállási kötelezettséggel tartozik az átruházott szerződés érvényességéért.⁹⁸¹ Nem szavatolja azonban a szerződésbe belépő félnek, hogy a másik szerződő fél teljesíteni fogja szerződési kötelezettségeit,⁹⁸² valamint a másik félnek sem szavatolja, hogy a szerződésbe belépő fél teljesíteni fogja a kötelezettségeit,⁹⁸³ kivéve ha a felek ezt kifejezetten előirányozták.

Végül, a horvát Köt. rögzíti, hogy a szerződésben maradó fél a szerződésbe lépő féllel szemben érvényesítheti minden, az átruházott szerződésből származó kifogását, valamint a vele szemben érvényesíthető kifogásokat, de nem érvényesítheti azokat a kifogásokat, amelyeket a szerződésből kilépő féllel szemben érvényesíthet.⁹⁸⁴

3.7.3. Szlovénia

A szlovén Kötelmi jogi törvénykönyv (Kötk.) tartalmi szempontból átvette a valamikori szövetségi Köt.-nek a szerződés átruházására vonatkozó rendelkezéseit.⁹⁸⁵ A rendelkezések rendszerezési helye (szerződési jog általános szabályai) és azok elnevezése (szerződésengedményezés – *prenos pogodbe*) is megegyezik a szövetségi törvénnyel. A szlovén szakirodalom a szerződésátruházás legnagyobb jelentőségét a hosszú lejáratú bérleti szerződések és a gazdálkodó szervezetek vagyonának az átruházása kontextusában látja.⁹⁸⁶

A törvény kiemeli, hogy a visszterhes szerződésekben bármely fél átruházhatja a szerződést harmadik személyre, amely ezáltal a jogok szempontjából jogosulttá, a kötelezettségek szempontjából pedig kötelezetté válik, amennyiben ehhez a szerződésben maradó fél beleegyezését adja.⁹⁸⁷ Az engedményezéssel ellentétben tehát nem létezhet

979 Gorenc, 2014, 200. o.

980 Horvát Köt. 127. cikk (4) bek.

981 Horvát Köt. 128. cikk (1) bek.

982 Horvát Köt. 128. cikk (2) bek.

983 Horvát Köt. 128. cikk (3) bek.

984 Horvát Köt. 129. cikk.

985 Szlovén Kötk. 122–124. cikkek.

986 Možina és Vlahek, 2019, 109. o.

987 Szlovén Köt. 122. cikk (1) bek.

„csendes szerződésátruházás”, emeli ki a szakirodalom.⁹⁸⁸ A szerződésből kilépő fél és a szerződésben maradó fél közötti szerződéses jogviszony abban a pillanatban háramlik át a szerződésbe lépő félre, amikor a szerződésből kilépő fél beleegyezését adta a szerződésátruházáshoz. Ha azonban beleegyezését a szerződésátruházás előtt adta, a szerződésátruházás joghatása a szerződésben maradó fél értesítésével hatályosul.⁹⁸⁹ A szerződésátruházásnak nincs novációs joghatása, azaz új jogosultságokat és kötelezettségeket nem hoz létre a felek javára, illetve terhére, ami a szerződésátruházás rendelkezéssel jogügylet természetéből ered.⁹⁹⁰

A szlovén jogban is érvényesül az alaki követelmények párhuzamosságának elve a beleegyező nyilatkozattal kapcsolatban: a szerződésben maradó félnek ugyanabban a formában kell megtennie beleegyező nyilatkozatát a szerződésátruházáshoz, mint amelyet az átruházás tárgyát képező szerződésre vonatkozólag irányoz elő a törvény.⁹⁹¹ Ebből következően, ha az alapszerződés konszenzuális, a szerződésben maradó fél beleegyező nyilatkozatát bármilyen formában megteheti. Sőt, beleegyezését akár ráutaló magatartása alapján is meg lehet állapítani.⁹⁹²

A járulékos jogosultságok tekintetében a szlovén Kötk. a tartozásátvállalás normáinak értelemszerű alkalmazását irányozza elő.⁹⁹³

A szerződésből kilépő fél helytállási kötelezettségével kapcsolatban a szlovén Kötk. rögzíti a szerződés érvényességéért való szavatosságát.⁹⁹⁴ A szerződésből kilépő fél nem szavatolja a szerződésbe belépő félnek, hogy a szerződésben maradó fél teljesíti kötelezettségeit, sem pedig az utóbbinak, hogy a szerződésbe belépő fél teljesíti kötelezettségeit, kivéve, ha ezt a szerződésből kilépő fél kifejezetten vállalta.⁹⁹⁵

Végül, a szerződésben maradó fél a szerződésbe lépő féllel szemben érvényesítheti az átruházott szerződésből származó kifogásait, valamint a vele szemben, egyéb jogalapon érvényesíthető kifogásait. Viszont a szerződésbe lépő féllel szemben nem érvényesítheti a szerződésből kilépő féllel szembeni kifogásait.⁹⁹⁶

988 Juhart, 2003, 394. o.

989 Szlovén Köt. 122. cikk (2) bek.

990 Juhart, 2003, 395. o.

991 Szlovén Köt. 122. cikk (3) bek.

992 Juhart, 2003, 396. o.

993 Szlovén Köt. 122. cikk (4) bek.

994 Szlovén Köt. 123. cikk (1) bek.

995 Szlovén Köt. 123. cikk (2) és (3) bek.

996 Szlovén Köt. 124. cikk.

3.8. Szlovákia

Szlovákiában – Csehországtól eltérően – még nem zajlott le a polgári jog újrakodifikálása, annak ellenére, hogy az már nagyon régóta központi témaként van jelen. Még 2009-ben a szlovák kormány kormányhatározattal hagyta jóvá⁹⁹⁷ az új Polgári törvénykönyv megalkotását,⁹⁹⁸ és megbízta az akkori miniszterelnök-helyettest, valamint az igazságügyi minisztert, hogy a törvénytervezet paragrafusos változatát terjessze a kormány elé.

Az elkészített törvényjavaslat a Szlovák Köztársaság Igazságügyi Minisztériumánál megalakított, a magánjog újrakodifikálásával foglalkozó bizottság⁹⁹⁹ munkájának volt köszönhető.¹⁰⁰⁰

A szóban forgó módosítás hatálybalépési időpontját 2021. január 1-re tűzték ki, mely számos új jogintézmény bevezetését is jelentette volna. A javaslatban szerepel a szerződésátruházás jogintézményének kifejezett szabályozása, amely, mint ismeretes, egy európai jogalkotási szabvány.

A törvény indokolásából egyértelműen látható, hogy a jogalkotó a törvényt módosítás megalkotásakor az újrakodifikált magyar Polgári törvénykönyvből,¹⁰⁰¹ illetve az észti kötelmi jogi törvényből¹⁰⁰² merített ihletet. A javaslat alapján az okiratba foglalt szerződés átruházása esetén az okirati forma kötelező lenne, továbbá az is megfogalmazásra került, hogy a tartozásátvállaláshoz hasonlóan a törvény lehetővé tenné a szerződésátruházáshoz történő előzetes hozzájárulást. A lényeges különbség abban rejlik, hogy az írásban megkötött szerződésátruházás esetén a másik szerződő fél hozzájárulásának az előző rendelkezés alapján mindig írásban kell történnie.¹⁰⁰³

Ezen felül a témával kapcsolatban még egy új jogintézmény, a „szerződésátruházás forgatmánnyal (hátirattal)” is bevezetésre került volna, melyet az új cseh Polgári törvénykönyv inspirált, és amely célul tűzte ki a szerződésátruházás pragmatikus leegyszerűsítését. Ez lényegében bármilyen szerződéstípusra alkalmazható lett volna. Mindemellett a törvény szövegezésében kiemelésre került, hogy az intézmény alkalmazása nem eredményezi azt, hogy az írásban megkötött szerződés értékpapírrá

997 13. számú kormányhatározat (*uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 13*).

998 *Legislatívny záměr rekonstrukce Občianskeho práva, schválený uznesením vlády Slovenskej republiky č. 13 zo 14.1.2009.*

999 Magánjogi Rekodifikációs Bizottság (*Komisia pre rekonštrukciu súkromného práva*).

1000 Kuchtár, 2018.

1001 2013. évi V. törvény a Polgári törvénykönyvről.

1002 *Võlaõigusseadus, Vastu võetud 26.09.2001, RT I 2001, 81, 487, jõustumine 01.07.2002.*; észtiül: *lepingu ülevõtmine*; szlovákul: *zákon o obligáciách*, angolul: *assumption of contract*) 179. §.

1003 A törvényjavaslat 635. §-a és 636. §-a.

válik. A kötelező írásbeliségen és az ún. *ordre* klauzula kifejezett követelményén kívül a törvényjavaslat számos védelmi szabályt vezetett volna be.¹⁰⁰⁴ Az általános szabály a külföldi normák és a nemzetközi elméleti egységesítési munkák koncepcióján alapul, miközben természetesen a korábbi jogszabályok alapján alkalmazott pragmatikus megoldást követi.

A szerződésátruházás első látásra nagyon praktikus eljárásnak tűnik abban az esetben, amikor az eredeti szerződés feltételeinek fenntartása mellett az egyik szerződő fél a másik felet szeretné lecserélni. Mivel a hatályos szlovák jog nem rendelkezik ilyen eljárásról, ezért, amennyiben valamelyik szerződő fél át kívánja ruházni jogait és kötelezettségeit, jelen állás szerint engedményezési szerződést, valamint a jog átruházásáról és a kötelezettségek átvállalásáról szóló szerződést kell megkötnie. A gyakorlatban ilyen helyzetekben háromoldalú szerződéseket kötnek, de ez a jogügylet megoldható két különálló szerződéssel is. Az eredeti szerződésre általában csak hivatkoznak, és azt csatolják a fent említett szerződés(ek)hez. Mivel a szerződés egésze nem kerül átruházásra, előfordulhat, hogy a nem jog- vagy kötelezettségjellegű rendelkezések nem válnak az új jogviszony részévé.¹⁰⁰⁵

3.9. Következtetések

A szerződésátruházás jogi természete viták tárgyát képezi. Leszögezték, hogy *„egyértékes van abban, hogy a szerződésátruházás lényege: alanycsere a szerződéses kötelem egyik pólusát alkotó jogok és kötelezettségek összességében, közkeletűen a szerződési pozícióban”*.¹⁰⁰⁶ Kérdés viszont, hogy a szerződésátruházást jogutódlásnak minősítjük-e vagy sem? Magyarországon a Ptké.¹⁰⁰⁷ 53/C. §-ának (2) bekezdése a jogszabályon alapuló szerződésátruházás kapcsán leszögezi, hogy

„a szerződésből kilépő és a szerződésben maradó fél tekintetében a szerződést megszüntnek, a szerződésbe belépő és a szerződésben maradó fél tekintetében pedig a szerződést az átszálló valamennyi jog és kötelezettség vonatkozásában a jogszabály rendelkezése alapján létrejött új szerződésnek kell tekinteni”.

1004 Vö. a törvényhez benyújtott indokolás szövegével, 53. o.

1005 Kubinská, 2015.

1006 Gárdos, 2022, 155. o.

1007 2013. évi CLXXVII. törvény a Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről.

Vagyis a szerződésátruházás e minősítés szerint nem más, mint nováció. Ha a jogszabályon alapuló szerződésátruházás nováció, akkor ugyanígy kell minősíteni a szerződéses alapú szerződésátruházást is. *„Ugyanakkor a Ptk. normaszövege és miniszteri indokolása alapján nem vonható le az a következtetés, hogy a jogalkotó a szerződésátruházást novációnak tekinti.”*¹⁰⁰⁸ A Ptké. vonatkozó rendelkezésének alkotmányosságát vizsgálva a 22/2018. (XI. 20.) AB határozat¹⁰⁰⁹ megállapította, hogy *„a Ptk. 6:208. § (2) bekezdése a szerződésátruházás joghatásai körében nem rendelkezik sem a szerződés megszűnéséről, sem pedig egy új – a korábbival azonos tartalmú – szerződés keletkezéséről”,* azaz helyesen megállapította, hogy a Ptk. nem minősíti a szerződésátruházás jogi természetét. Az AB szerint *„ugyanakkor a Ptk. a szerződésátruházás joghatásai körében arról sem rendelkezik, hogy az alanyváltozással összefüggésben a szerződéses pozíció átruházása során a szerződéses jogviszony folytonos és változatlan marad”*.¹⁰¹⁰

Ezt követően az AB leszögezte, hogy nem kíván állást foglalni azon dogmatikai kérdésben, hogy jogutódlást (másképpen fogalmazva a kötelelem fennmaradását) vagy novációt (a felek közötti korábbi szerződés megszűnését és új szerződés létrehozását) eredményez-e a szerződésátruházás, figyelemmel arra, hogy magának a novációnak a fogalma sem tisztázott a jogirodalomban, és ebben a kérdésben a magánjogi jogtudomány is megosztott. Viszont az AB azt is rögzítette, hogy a Ptké. révén *„a jogalkotó ugyanakkor ezt a dogmatikai kérdést eldöntötte, amikor erre a szerződéses konstrukcióra novációként tekint...”*

Czine Ágnes különvéleményében úgy foglalt állást, hogy tekintettel az Alaptörvény jogállamisági klauzulájára

„a Ptké. célja olyan átmeneti szabályok megfogalmazása, amik egyértelművé teszik, hogy adott időpontban melyik törvény alkalmazandó. A Ptké. ezért a Ptk. alkalmazhatóságára nézve ad iránymutatást, tehát azt rendezi, hogy a Ptk. rendelkezéseit mikortól, mely anyagi jogi jogviszonyra, illetve mely anyagi jogi jogviszonyt keletkeztető, módosító vagy megszüntető tényre vagy jognyilatkozatra vonatkozóan kell alkalmazni. [...] Az adott esetben, úgy gondolom, hogy a jogalkotó nem egy ilyen szabályt alkotott a Ptké. 53/C. § (1) és (2) bekezdéseiben. Ez a szabályozás ugyanis tartalmában nem egy átmeneti szabály, amely a rendelkezés alkalmazhatóságára adna iránymutatást, hanem a jogintézmény egyik lényegi ismérve vonatkozásában tartalmaz eltérő rendelkezést. Ebből következően nem értek egyet azzal a többségi állásponttal, hogy a Ptké. 53/C. §

1008 Gárdos, 2022, 155. o.

1009 Elemzéséről lásd Gárdos, 2021, 427–444. o.

1010 71. pont.

(1) és (2) bekezdése 'értelmező jellegű szabály' lenne. Véleményem szerint a rendelkezés valóban megbontja a Ptk. szerződésátruházásra vonatkozó szabályozási rendszerét, és ennek folytán a magánjogi jogviszonyok áttekinthetősége és a jogintézmény működésének kiszámíthatósága ellen hat.”

Pokol Béla alkotmánybíró különvéleményében viszont azt szögezte le, hogy a Ptk. 53/C. §-a

„szemben a Ptk. szabályozás nyitva hagyásával – a nováció mellett teszi le a garast. Ezt pedig inkább szembenállónak kell tekinteni a jogintézmény céljával, mintsem annak konkretizálásnak. Ezért ha most életben hagyjuk az 53/C. § (2) bekezdését, mely a novációs jelleget rögzíti, és csak ennek részleteinek kidolgozására mondunk ki mulasztást, akkor ezzel bebetonozzuk ezt a céllal szembenálló szabályozást a magánjogba. Így én ennek megsemmisítése mellett láttam több indokot [...], és ezzel megadtuk volna a jogalkotónak a lehetőséget arra, hogy gondolja végig az elejétől fogva a novációs jelleg törlését és a jogutódlás jelleg rögzítését.”

A szakirodalomban ezen túlmenően a novációs értelmezés ellen azt is felhozták, hogy „a nováció kötelemszünetítő hatására tekintettel a felek szándékait hagynánk figyelmen kívül, ha a szerződésátruházást novációnak tekintenénk”.¹⁰¹¹ Valóban, a nováció kivételes, rendkívüli, egyértelmű intézkedése a feleknek. Szerződésátruházás esetén a felek akaratára leginkább a korábbi szerződés megőrzésére, átmentésére irányul, és nem a novációra. *Animus novandi* nélkül pedig hagyományosan nincs nováció. A szerződésátruházás mint jogintézmény szolgálja azt a célt, hogy az egyik szerződő fél helyére egy másik személy lépjen be, anélkül, hogy a szerződéses kapcsolat megszakadna. Ez a szerződésben maradó fél érdekeit is szolgálja: nem kell új szerződéskötési tárgyalásokat folytatnia, a szerződést az általa már elfogadott tartalommal fogja egy új fél teljesíteni.

Kétségtelen viszont, hogy a novációs értelmezés mellett is lehet érveket felsorakoztatni. Ha a szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, akkor a szerződésbe belépő új fél jognyilatkozata túlmutat az eredeti jognyilatkozatot tevő felek körén, és így tulajdonképpen új szerződést hozhat létre.

Már a Ptk. előkészítése során leszögezték a szakirodalomban, hogy

1011 Gárdos, 2022, 155. o.

„dogmatikai szempontból a szerződésátruházás tekintetében a legkevésbé problémás megoldás a nováció alkalmazása lenne, hiszen ekkor a felek a korábbi szerződés megszüntetésével egyidejűleg hozhatnának létre egy új, a korábbival 'azonos' tartalmú új szerződést. A nováció alkalmazása ellen szól azonban a szerződésátruházás gazdasági célja, hiszen gazdasági szempontból rendszerint éppen a jogviszony azonossága, a kötelelem fennmaradása a lényeges és nem pusztán egy korábbi kötelelem megismétlése.”¹⁰¹²

Ezért a szerződésátruházás jogi természetét tekintve inkább minősíthető az engedményezés és a tartozásátvállalás kombinációjának, akkor is, ha egyetértünk azzal az állásponttal, hogy ez a megközelítés „*csupán felületes leegyszerűsítése a szerződési pozícióban végbemenő jogügyleti jogutódlás folyamatának*”.¹⁰¹³

A szerződésátruházás jogi természetét véglegesen tisztázni nem feladata ennek a rövid elemzésnek. Az jelentős mértékben a jogalkotó opciójától függ, hogy melyik alternatív módszerrel kívánja vagy engedi megvalósítani a szerződéses pozícióban bekövetkező alanyváltást.

Viszont a szerződésátruházásról rövid összehasonlító elemzést érdemes elvégezni:

- a) egyfelől a szerződésátruházás alapulhat jogszabályon, másfelől az eredeti szerződő felek és a szerződésbe belépő fél megállapodásán;
- b) a szerződésbe belépő fél a szerződésátruházáshoz történő beleegyezését – korlátlan vagy korlátozott formában – előre megadhatja;
- c) meg kell különböztetni azokat a helyzeteket, amikor a szerződésből kilépő fél teljesen mentesül a szerződés teljesítésének kötelezettsége alól, vagy a jogszabály, esetleg a felek megállapodása helytállási kötelezettséget rónak rá;
- d) végül külön kérdés, hogy léteznek-e olyan szerződések, amelyeket a jogszabály nyilvánít átruházhatatlannak, vagy a jogszabályok értelmezése során nyilvánvalóan megállapítható, hogy egyes szerződési pozíciók annyira valamelyik fél személyéhez tapadnak, hogy nem átruházhatóak.

1012 Lászlófi és Leszkoven, 2004, 24. o.

1013 Lászlófi és Leszkoven, 2004, 18. o.